

KNJIŽNICA MIKLOVA HIŠA RIBNICA

Nežka Klavžar

**MLADINSKI BRALNI KLUBI V SLOVENIJI IN IZHODIŠČA ZA
NJEGOVO VZPOSTAVITEV V KNJIŽNICI MIKLOVA HIŠA RIBNICA**

Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Ribnica, 2023

Ključna dokumentacijska informacija

Ime in PRIIMEK: Nežka KLAVŽAR

Naslov pisne naloge: Mladinski bralni klubi v Sloveniji in izhodišča za njegovo vzpostavitev v Knjižnici Miklova hiša Ribnica

Kraj: Ribnica

Leto: 2023

Št. strani: 46

Št. slik: 7

Št. preglednic: 1

Št. prilog: 1

Št. strani prilog: 3

Št. referenc: 28

Strokovno usposabljanje za strokovni izpit je potekalo v: Knjižnica Miklova hiša Ribnica
Mentor v času strokovnega usposabljanja: Nežka Mohar Gačnik

UDK: 027.022:028.5/.6(043)

Ključne besede: bralni klub, mladostniki, bralna kultura, bralna vzgoja, branje

Izvleček: V pisni nalogi raziskujemo delovanje mladinskih bralnih klubov po Sloveniji. Na podlagi strokovne literature in rezultatov naše raziskave oblikujemo izhodišča za oblikovanje mladinskega bralnega kluba v Knjižnici Miklova hiša Ribnica. Opredelimo bralne klube oziroma skupine, na kratko orišemo njihovo zgodovino po svetu in doma ter v naši knjižnici. Opredelimo značilnosti najstniškega bralca in mladinske književnosti. Z opredelitvijo mladinskih bralnih klubov v preteklih raziskavah raziščemo pomembne dejavnike za uspešno delovanje bralnih klubov. V kvantitativni raziskavi smo s pomočjo anketnega vprašalnika, ki smo ga po elektronski pošti poslali naključno izbranim moderatorjem mladinskih bralnih klubov, raziskovali njihovo vodenje in oblikovanje bralnih klubov za mlade. Prejeli smo deset izpolnjenih anket, zaradi neustreznosti smo izločili štiri, tako smo uporabili odgovore šestih moderatorjev mladinskih bralnih klubov, trije so bili iz splošnih knjižnic, trije pa iz srednjih šol. Z raziskavo smo ugotovili, da so mladinski bralni klubi bolj obiskani, kot smo predvidevali. Knjižno gradivo za obravnavo določijo voditelji sami. Ugotovili smo tudi, da je običajen način dela tak, da pred srečanjem udeleženci in voditelji preberejo izbrano knjigo in se nato o njej pogovarjajo. Kot najpomembnejši lastnosti bralnih klubov za mlade pa sta bili izpostavljeni sproščeno in spodbudno vzdušje. Za to je odgovoren predvsem moderator s svojim odprtim in sproščenim odnosom. Zaradi praktičnih razlogov in splošne priljubljenosti spletnih bralnih klubov in družbenih omrežjih pri mladih priporočamo osnove spletnega bralnega kluba tudi na družabnih omrežjih Knjižnice Miklova hiša, kjer omogočimo tudi srečanje in pogovor o knjigi v živo.

ZAHVALA

Mojo zahvalo namenjam mentorici in ostalim sodelavcem v Knjižnici Miklova hiša za podporo in pomoč v času pisanja naloge.

Zahvaljujem se tudi g. Tatjani Jamnik iz KUD Pólice Dubove za pomoč pri iskanju anketirancev v raziskavi.

Še posebej pa se zahvaljujem Janezu in celotni družini za vso potrpežljivost, podporo in navdih.

KAZALO

1 UVOD	1
2 BRALNE SKUPINE/KLUBI	2
2.1 ZGODOVINA BRALNIH KLUBOV	3
2.2 ZGODOVINA BRALNIH KLUBOV V KNJIŽNICI MIKLOVA HIŠA RIBNICA.....	4
3 NAJSTNIŠKI BRALEC	5
3.1 ZNAČILNOSTI NAJSTNIŠKEGA BRALCA.....	5
3.2 CROSSOVER LITERATURA IN LITERATURA ZA NAJSTNIKE	6
3.3 TEORETIČNA OPREDELITEV POJMA MLADINSKA KNJIŽEVNOST	8
4 DOSEDANJE RAZISKAVE O BRALNIH KLUBIH ZA MLADE	8
5 OSNOVANJE MLADINSKEGA BRALNEGA KLUBA.....	9
5.1 VREDNOST RAZPRAVLJANJA Z NAJSTNIKI	10
5.2 KNJIŽNO GRADIVO	11
5.2.1 Zagotoviti knjižne izvode	11
5.2.2 Knjižna dela za obravnavo na mladinskih bralnih klubih	11
5.2.3 Kako izbrati knjigo za obravnavo	12
5.3 PROSTOR, ČAS IN OBLIKOVANJE BRALNE SKUPINE	13
5.3.1 Prostor srečanja mladinskega bralnega kluba.....	13
5.3.2 Čas srečanj mladinskega bralnega kluba.....	13
5.3.3 Oblikovanje bralne skupine	14
5.4 OGLAŠEVANJE.....	15
5.5 VODENJE DISKUSIJE.....	16
5.5.1 Uvodno srečanje bralne skupine	16
5.5.2 Oblikovanje vprašanj za diskusijo	16
5.5.3 Vodenje diskusije	17
5.6 PRIVABITI FANTE.....	19
5.7 POVEZOVANJE BRALNEGA KLUBA.....	19
6 SPLETNI BRALNI KLUBI IN NOVI TRENDI BRALNEGA DRUŽENJA.....	20
7 RAZISKAVA	21
7.1 CILJI RAZISKAVE	21
7.2 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA IN HIPOTEZE	21
7.3 METODA RAZISKOVANJA	22

8 REZULTATI	22
8.1 IME BRALNIH KLUBOV	23
8.2 OBSTAJANJE BRALNIH KLUBOV	23
8.3 KRAJ IN ČAS SREČANJ	24
8.4 TRAJANJE IN POGOSTOST SREČANJ.....	24
8.5 OGLAŠEVANJE.....	25
8.6 UDELEŽENCI	26
8.7 PREDLOGI ZA IZBOR KNJIŽNEGA GRADIVA	26
8.8 PRIPRAVA NA SREČANJE	27
8.9 NAČIN OBRAVNAVE KNJIŽNIH DEL	28
8.10 ZNAČILNOSTI DOBREGA MLADINSKEGA BRALNEGA KLUBA	29
8.11 POVEZOVANJE UDELEŽENCEV NA DRUŽABNIH OMREŽJIH.....	30
8.12 OBRAVNAVANA KNJIŽNA DELA.....	31
9 RAZPRAVA.....	32
10 ZAKLJUČEK	34
11 NAVEDENI VIRI IN LITERATURA.....	36
PRILOGA 1: Anketni vprašalnik za voditelje bralnih skupin	I

KAZALO SLIK IN PREGLEDNICE

Preglednica 1: Trajanje posameznega srečanja bralnega kluba.	24
Slika 1: Oglaševanje bralnega kluba in obveščanje o srečanjih.	25
Slika 2: Običajno število udeležencev bralnega kluba.....	26
Slika 3: Vir predlogov za izbor literarnih del na bralnem klubu.	27
Slika 4: Priprava na srečanje bralnega kluba.....	28
Slika 5: Način obravnave besedil na knjižnem klubu.	29
Slika 6: Značilnosti dobrih mladinskih bralnih klubov.....	30
Slika 7: Povezovanje udeležencev mladinskih bralnih klubov na družabnih omrežjih.	31

1 UVOD

Knjižnica Miklova hiša Ribnica je s svojima enotama Knjižnico Sodražica in Knjižnico Loški Potok ena od osemindesetih splošnih knjižnic v Sloveniji in spada pod osrednjo območno knjižnico Novo mesto. Pod tem imenom deluje od leta 1991, zgodovina ribniškega knjižničarstva pa sega v 19. stoletje (Knjižnica Miklova hiša, b. d.).

V pisni nalogi smo se ukvarjali z bralnimi klubi za mlade. Raziskovali smo dobre prakse v tujini, v Ameriki, kjer so se prvi bralni klubi za odrasle pojavili že v prvi polovici 17. stoletja, ter doma, kjer so bralni klubi za odrasle doživeli razcvet konec devetdesetih prejšnjega stoletja. V teoretičnem delu naloge smo se srečali z uspešnim in več let trajajočim bralnim klubom v Srednji zdravstveni šoli v Ljubljani, ki ga je v pisni nalogi za bibliotekarski izpit opisala Mohar (2018) ter ga primerjali z angleškim priročnikom za voditelje mladinskih bralnih klubov, ki ga je Dickerson (2004) napisala na podlagi svoje raziskave ameriških mladinskih bralnih klubov. Spoznali smo tudi značilnosti najstniškega bralca, kakor ga je opredelil Kropp (2000) ter opredelili pojem mladinske književnosti, ki predstavlja samosvoj problem; ki se kaže v neenotnem poimenovanju.

V raziskovalnem delu naloge smo predstavili kvantitativno raziskavo, pri kateri smo uporabili anketni vprašalnik in ga poslali voditeljem mladinskih bralnih klubov, ki smo jih našli na spletu in preko foruma za moderatorje spletnih klubov KUD Pólice Dubove. Prejeli smo deset izpolnjenih vprašalnikov, štiri smo zaradi neustreznosti raziskovalnega vzorca zavrnil. Tako je sodelovalo šest voditeljev bralnih klubov. Z vprašalnikom smo želeli ugotoviti, kakšna je dobra praksa pri ustanavljanju in vodenju bralnih klubov, da bi lahko uspešno ustanovili tudi svoj lasten mladinski bralni klub v knjižnici.

Z odgovori na naša raziskovalna vprašanja želimo ugotoviti, v kolikšni meri so mladinski bralni klubi obiskani v Sloveniji in katere so njihove najpomembnejše lastnosti. Zanima nas tudi, kako si voditelji izberejo knjižna dela za obravnavo in kako jih na srečanju obravnavajo. Večina avtorjev meni, da bi najstnikom morali pustiti, naj berejo tisto, kar hočejo brati sami, četudi nam njihova izbira ni vseč ali ni preveč kakovostna (Čobec in Veler, 2019; Grosman, 2004; Kropp, 2000). »Če naj bi bilo branje zanimivo, ga morajo sami doživeti kot izziv, ki jim

omogoča uveljavitev lastnega doživetja, mnenja in pogledov na besedilo.« (Grosman, 2004, str. 118)

2 BRALNE SKUPINE/KLUBI

Večini ljudem je težko, ko preberejo nekaj dobrega, a nimajo nikogar, s komer bi to delili. Bralni klubi nudijo prav to: ljudje lahko preberejo knjigo in imajo nekoga, s komer lahko o njej govorijo. Spoznajo, da knjige vodijo do užitka v pogovoru, da je samotno dejanje branja v bistvu del poti do skupnosti. Jamnik (2017, str. 44) pa opaža, da je veliko bralcev tudi takšnih, ki v branju sicer zelo uživajo ter berejo poglobljeno in veliko, a ne želijo deliti svojih misli o prebranem z drugimi.

Knjižnice tako že dolgo niso več zgolj skladišča knjig in informacij, temveč tudi socialna središča, kraji, kjer ljudje iščejo stik z drugim in oblikujejo odnose, ki so za današnji čas razvite tehnologije toliko bolj pomembni. Književnost nam odpira vrata k človeku, ko pa jo spoznavamo v poglobljenem pogovoru z drugimi pa še toliko bolj (Grešak, 2016, str. 12).

Kulturno-umetniško društvo Pólice Dubove (2023a) bralni klub opredeli kot varen prostor, namenjen sproščeni izmenjavi bralskih doživetij. Je skupina enakovrednih posameznikov, ki se družijo, ker jih zanima mnenje drugih. »Pogovor o prebranem ni le neločljivi del kulture branja, temveč njena krona. Pogovor o knjigi je več kot živahna izmenjava mnenj in vaja v empatiji (razumevanju drugih) in strpnosti (sprejemanju drugosti). Vsak pogovor, tudi o prebranem, je predvsem tkanje osebnih vezi, kar je temelj zdrave družbe.« (Kulturno-umetniško društvo Pólice Dubove, 2023b)

Bralne klube lahko razdelimo na klasične, torej na tiste, kjer se srečujemo v neki skupini, in drugačne oblike bralnih klubov, ki nastajajo v zadnjem času, odkar so postali pomembni tudi digitalni mediji, kjer se srečujemo na spletu (na družabnih omrežjih, na knjižnih blogih, spletni bralni klubi itd.). Jamnik (2017, str. 43–44) opaža, da je na internetu več knjižnih portalov bralcev, nad katerimi se navdušujejo predvsem mladi. Vendar pa je praksa pokazala, da so te vrste bralnih klubov za mlade učinkoviti takrat, ko na njih sodeluje in usmerja pogovor odrasel mentor, poznavalec mladinske literature. Tudi bralni klubi v živo so še vedno priljubljeni, predvsem na šolah in v splošnih knjižnicah, a se z rastjo spletišč bralcev na spletu število klubov

»v živo« zmanjšuje. Razlog vidi v tem, da je za udeležbo na spletu potrebno manj časa pa tudi poguma kot izražanje svojega mnenja na prireditvi v živo.

Bralne klube lahko delimo tudi na odprte in zaprte skupine. Bralni klubi odprtega tipa so npr. pogosti v knjižnicah, ko razpišemo določeno knjigo in skupina ni fiksno določena, torej udeleženci se lahko pridružijo na novo in tisti, ki jih knjiga ne zanima, na srečanje ne pridejo. Imamo pa lahko tudi zaprte skupine, kjer je več poudarka na skupinski dinamiki, ki se sčasoma razvije v okviru srečevanja udeležencev. Lahko pa bralne klube delimo tudi na splošne, torej take, ki nimajo posebnega programa, in na tematske. Tematski so lahko kakršnikoli; lahko se bere samo določene žanre, določenega avtorja ali izberemo knjige na določeno tematiko ipd. (Oseban, 2021).

2.1 ZGODOVINA BRALNIH KLUBOV

Bralni klubi imajo že zelo dolgo zgodovino. Lahko bi celo rekli, da imajo bralni klubi svoje zametke že v časih, ko se je bralo še na glas. Najverjetneje se je po glasnem branju spontano razvila še žgoča debata. Kropp (2000, str. 3) navaja, da je tiho zasebno branje v angleško govorečem okolju izum viktorijanske dobe, večino človeške zgodovine pa je bilo branje javna dejavnost.

Bogato zgodovino bralnih klubov imajo Združene države Amerike, saj začetki segajo v leto 1634. Prvo »literarno diskusijsko skupino« je zasnovala puritanska duhovna voditeljica Anne Hutchinson. V njeni skupini so se zbirale gospe, ki so govorile o teoloških temah. Ta srečanja so bila pred svojim časom in zato označena kot nesprejemljiva in nespodobna za ženski spol. Grešak (2016, str. 15) že v tej skupini opredeli glavne značilnosti bralnih skupin: žensko članstvo, cilj je samoizobrazba, voditeljica je magnetična osebnost, vzdušje spodbudno, pogovor od literature sega k aktualnim temam. Nekateri za začetnika ameriških bralnih klubov omenjajo Benjamina Franklina, ki je že leta 1727 s svojimi privrženci razpravljal o političnih, moralnih in znanstvenih temah. V novejšem času je priljubljena ameriška voditeljica Oprah Winfrey ustanovila uspešen televizijski bralni klub z željo, da bi čim več Američanov bralo. S svojo uspešno promocijo branja je pomagala zasloveti neštetim knjižnim uspešnicam. Danes so knjižni klubi priljubljena družbena aktivnost v ZDA, saj je v njih včlanjenih okrog 5 milijonov

bralcev (Otto, 2009). Glavni organizatorji so knjižničarji, založniki, knjigarnarji, medtem ko jih za šolajočo mladino največkrat organizirajo knjižnice v šolskih ustanovah.

Tudi Evropa ne zaostaja za Ameriko glede ustanavljanja knjižnih klubov, njihovi začetki namreč segajo v sredino 18. stoletja. Najprej so se pojavili v Angliji, kamor so se z razliko od Amerike lahko vključili le moški, kar je zanimivo, saj so danes večinske članice bralnih klubov ženske. Nato so se pojavili v Franciji in se pozneje razširili še v druge dežele (Kavčič, 2017, str. 11).

Na Slovenskem je bilo prvo »bralno društvo« ustanovljeno 1840 v bogoslovju v Ljubljani. Pravi razcvet pa se je za slovensko porajajočo pismenost zgodil z ustanavljanjem čitalnic. Prva je bil ustanovljena leta 1861 v Trstu, sledile so čitalnice v Ljubljani, Celovcu in Gorici ter po drugih krajih; skupno osemdeset čitalnic, ki je združevalo nekaj tisoč članov. Čitalnice so postale središče slovenskega političnega in kulturnega delovanja, hkrati pa tudi prostor druženja in zabave vse do začetka 20. stoletja (Uršič, 1999). Današnji bralni klubi so na nek način potomci vseh teh vrst srečevanj.

Na Slovenskem bralne skupine postajajo bolj vidne od osamosvojitve naprej, posebej pa s projektom Beremo z Manco Košir. Mnogi takratni bralni krožki še vedno nadaljujejo z branjem, zdaj tudi pod drugimi imeni. Dandanes so bralni klubi praktično nepogrešljivi del kulturnega in družabnega življenja. Najdemo jih v knjižnicah, šolah, knjigarnah, založbah, izobraževalnih ustanovah, v zadnjem času pa tudi na internetu.

2.2 ZGODOVINA BRALNIH KLUBOV V KNJIŽNICI MIKLOVA HIŠA RIBNICA

V Knjižnici Miklova hiša Ribnica že imamo zgodovino bralnih klubov za odrasle. Trenutno poteka eden takšnih, ki ga vodi zunanja izvajalka. Kar se tiče mladinskega bralnega kluba, smo se z njim ukvarjali med poletnimi počitnicami 2019, ko smo želeli v knjižnici ponuditi še kakšno počitniško dejavnost za mladostnike. Klub je torej nastal spontano brez kakršnih večjih izkušenj z vodenjem podobnih bralnih skupin. Obiskovalo ga je povprečno 5 osnovnošolcev, med njimi tudi dva fanta. Času primerno smo se odločili, da v branje ponudimo bolj sproščeno literaturo. Tako smo se pogovarjali o Harryju Potteru. Običajno smo ponudili tudi kakšen prigrizek in pijačo. Srečali smo se nekajkrat med poletjem v parku v bližini knjižnice. Sklenili

smo, da se bomo srečevali tudi med šolskim letom, a je bila udeležba takrat bolj skromna. Srečanje bralnega kluba se je prekinilo s porodniško odsotnostjo moderatorke. V zadnjem času pa ponovno razmišljamo o osnovanju bralne skupine za mladostnike.

3 NAJSTNIŠKI BRALEC

3.1 ZNAČILNOSTI NAJSTNIŠKEGA BRALCA

Najstniška leta za starše in najstnike niso lahka. Starši na videz niso ravno zaželeni v življenju svojih otrok, saj v oblikovanju svojih prepričanj in jaza zavračajo poskus vsake avtoritete, ki bi jih nadzorovala in vodila. Kropp (2000, str. 143–144) opredeli poseben tip bralca v najstniških letih, ki je drugo najnevarnejše obdobje za bralce: »Če se je vašim otrokom uspelo izogniti nazadovanju v branju pri devetih letih, postanejo trinajsto, štirinajsto in petnajsto leto čas, ki odloča, ali bo branje še naprej zavzemalo pomembno vlogo v njihovem življenju«. Po Kroppovem (2000) mnenju skoraj dve tretjini otrok v zadnjih razredih osnovne šole bere za lastno zadovoljstvo, po kritičnem štirinajstem letu pa naj bi se ta delež zmanjšal za približno dvajset odstotkov. V srednji šoli se obseg šolskega dela resda poveča in ni več časa za prostočasno branje. Mladostniki veliko berejo že v šoli ali pa tega preprosto ne želijo več početi, četudi so med njimi dobri bralci. Tudi knjižničarji opažamo, da mladi ne berejo več, ker branje med mladimi ni popularno. Dragoš (2023) pri svojem delu opaža, da večina dijakov ni sposobna prebrati daljšega besedila brez prekinitve, saj jim to predstavlja napor in se jim zdi brez koristi. Navajeni so namreč na kratko sporočanje po SMS-ih in družbenih omrežjih. Domače branje je zgolj nuja in se mu izognejo s prebiranjem povzetkov na spletu.

Kropp (2000) ugotavlja, da se mladostniki znajdejo nekje med odraslostjo in otroštvom, knjige, ki so jih brali takrat, pa kar naenkrat izgubijo na pomenu. Majhni otroci še verjamejo vsemu, kar so prebrali. Ciničen odnos do prebranega mnogih najstnikov pa je upor proti avtoriteti, da v to ne verjamejo več. A med odraščanjem in v odraslosti je potrebna kritična drža, ne pa cinično zanikanje. Urednica mladinskega leposlovja pri Mladinski knjigi Alenka Veler po drugi strani meni, da upad bralcev na prehodu med osnovno in srednjo šolo obstaja, a da so vedno obstajali mladi, ki so bili strastni bralci in drugi, ki niso brali. Trend se je popravil in se v zadnjih letih še stopnjuje, kar kaže tudi povečana izposoja v knjižnicah (Vesenjak, 2017). Kropp (2000, str. 147–149) hkrati ugotavlja, da ni literature, ki bi jo najstniki lahko brali. Vsak mlad človek si namreč želi brati o nekoliko starejših od sebe. Teme odraščanja niso vedno zaželene, mladi radi

gledajo naprej v prihodnost. Ni pa veliko literature o univerzitetnih študentih, ki bi jo brali srednješolci. Tako se morajo lotevati knjig za odrasle, ko sami še niso odrasli ali pa nehajo brati. 20 odstotkov najstnikov, ki so preživeli kritično starost morebitnega nazadovanja v branju pri štirinajstih, je tistih, ki visoko razvijejo bralne veščine, ki jih potrebujejo za zaposlitev, delo v skupnosti, na fakulteti in pri podiplomskem študiju. Da uspešno preidemo to obdobje je zelo pomembno, da v družini redno beremo na glas, da najstnikom kdaj kupimo knjigo in da omejimo čas pred ekrani, da bo ostalo kaj časa tudi za branje. Tudi Veler (Čobec in Veler, 2019) opozarja, naj se otrokom s strani staršev, knjižničarjev in drugih odraslih čim dlje bere. Če smo to zamudili pri otroku, bomo težje karkoli nadoknadili pri najstniku. Tudi Newman (2017, str. 111) poudarja, naj otroku beremo skozi vso osnovno šolo in če bo še naprej užival v knjigah, si bo želel postati vse boljši bralec in bo v dosego tega cilja pripravljen vložiti več truda. Kasneje lahko marsikaj popravimo le, če ujamemo pravi trenutek in najstniku ponudimo pravo knjigo ob pravem času. A še vedno velja: najstnik naj bere, kar želi, četudi nam odraslim to ni všeč. Pomemben je tudi dober zgled branja doma in izpostavljanje knjige kot pomembne v javnem življenju (Čobec in Veler, 2019). V promocijo literature naj bi se med drugim vključevali tudi mediji, ki še premalo utrjujejo javno mnenje, kako pomembna vrednota je branje (Jamnik, 2017, str. 43). Tudi Grosman (2004, str. 100) meni, da je spričo odklanjanja šolskega branja izbor besedil, ki bi mlade bralce pritegnil, pomembnejši od njihove priznane kakovosti. Koristno pa je, če poznamo posebnosti branja manj priznane in manj kakovostne pripovedi.

3.2 CROSSOVER LITERATURA IN LITERATURA ZA NAJSTNIKE

Večina najstnikov pretirano samozavestno misli, da so že izoblikovana osebnost, a to še zdaleč ni res. Otroštva še nimajo za seboj, vendar že raziskujejo svet odraslih in skušajo v njem odkriti svoj prostor. Kropp (2000) meni, da določene vrste knjig služijo najstnikom kot prehodno branje med literaturo za otroke in odrasle, z njo pa bi lahko prebrodili krizno štirinajsto leto in naposled postali pripravljeni za odraslo literaturo.

- Realistično mladinsko pripovedništvo. Glavni junak se spopada s težavami in navadno z njimi uspešno opravi. Avtorji tega žanra so želeli mladostnikom dati literaturo, ki upošteva najstniške izkušnje in se ne izmika resničnim težavam, s katerimi se spopadajo otroci. Pomembna ostaja še posebej za najstnike do štirinajstega oziroma petnajstega leta.

- Domišljajska literatura, kjer se magična in herojska dejanja zdijo verjetna. Nekoč so jo prištevali k znanstveniki fantastiki, zdaj pa je postala samostojen žanr z avtorji kot so Lloyd Alexander, Madeleine L'Engle, Piers Anthony, Ursula Le Guin ter seveda Harry Potter.
- Znanstvena fantastika. Dandanes domišljajska literatura izpodriva znanstveno-fantastično s knjižnih polic, toda ta žanr je še vedno priljubljen med mnogimi najstniki, še posebej fanti. Te knjige ponujajo junaštva, svojevrstno filozofijo in pustolovščine ter poenostavljeno duhovno obzorje, kar je za mlade privlačno branje.
- Dela z ljubezensko tematiko. Bralci mladinskih ljubezenskih romanov postanejo bralci ljubezenskih romanov ali zgodovinskih ljubezenskih romanov za odrasle. V tej literaturi se mladi izgubijo v idealizirani ljubezenski zgodbi, za katero upajo, da jo bodo nekoč sami doživeli. Malo bolj izbirčni bralci bodo kot odrasli prešli h kriminalnim romanom.
- Grozljivke. Sem sodijo npr. romani Stephena Kinga, s katerimi mladi preizkušajo, kako visoko sega njihov prag strahu, kar je ravno tako del odraščanja, kakor sanjarjenje ob ljubezenski literaturi.
- Klasična dela. Še vedno se najdejo najstniki, ki jim je všeč branje literarnih mojstrov, če jih k temu spodbudi šola in domači ali če je po knjigi posnet film.
- Poučne knjige. Sem sodijo življenjepisi znanih popularnih osebnosti, knjige o avtomobilizmu, revije o računalništvu itd.

Tudi Veler (Vesenjak, 2017) opaza, da mladi berejo tako zahtevno kot žanrsko literaturo in hitro spoznajo, če jih avtorji ne jemljejo resno. Grosman (2004, str. 118). meni, da je pomembno dosledno upoštevati realne učence z vsemi njihovimi novimi navadami in zanimanji kot edino sprejemljivo izhodišče za uspešno branje in usvajanje bralne zmožnosti, kar lahko dosežemo z zanimivo obravnavo besedil, ki učencem na vseh ravneh pušča dovolj časa za razmislek in za oblikovanje lastnega mnenja v odprtem pogovoru, kjer so brez skrbi, da se bi pred kom osmešili. »Če bomo v prihodnosti še kaj brali, bomo segali predvsem po čtivu, ki nas notranje bogati« pravi Jamnik (2020). Da pa bomo sploh prišli do te prihodnosti knjige, se moramo posebej posvečati negovanju bralnih navad, pri katerem poleg knjižničarjev, učiteljev slovenščine, sestavljalcev učnih programov ključno vlogo opravljajo prav moderatorji bralnih klubov. Otroke in njihove starše bi morali spodbujati k branju kvalitetne literature in k ustvarjalnemu branju. Ne bi jim smeli priskutiti branja z avtoritativnimi interpretacijami, temveč jih pustiti, da

literaturo doživljajo skozi sebe. Samo tako lahko ljudem privzgojimo ljubezen do branja in do knjig.

3.3 TEORETIČNA OPREDELITEV POJMA MLADINSKA KNJIŽEVNOST

Teoretična opredelitev pojma mladinska književnost predstavlja poseben problem, ki se kaže v neenotnem poimenovanju. Vzroki za neenotnost v terminologiji so v starostnem razponu poglobitnega sprejemnika mladinske literature, predvsem njegova zgornja starostna meja; v raznovrstnosti žanrov in drugih kategorij besedne tvornosti (ali sodi vanjo samo leposlovje ali tudi polliterarna in neliterarna besedila, morda celo besedna tvornost mladine same) ter v odnosu do vprašanja o razmerju med mladinsko književnostjo in najširšim razponom branja mladih bralcev oziroma sprejemnikov (Kobe, 1987, str.9).

Saksida (1991, str. 7) mladinsko književnost opredeli kot podtip književnosti, ki se od nemladinske loči po svojem bistvu, obstoju in zgradbi, namenjena pa je bralcu do starostne meje osemnajst let. Mladinska književnost ima dve podpomenki: otroška književnost in mladinska književnost v ožjem pomenu (namenjena bralcem v puberteti), ki se med seboj razlikujeta po različnem socialnem izkustvu bralca. V IFLA smernicah za otroke od 0 do 18 let (2018) piše: »Zaradi širokega starostnega razpona, ki ga smernice obravnavajo, se neizogibno pojavlja prekrivanje s ciljno skupino »mladostniki«, ki je opredeljena kot starostna stopnja med otroštvom in odraslostjo. Knjižnične storitve za mlade se pogosto umešča v razpon med dvanajstim in osemnajstim letom, ki pa se lahko raztegne nad osemnajst let. Vsaka knjižnica bo lahko glede na razlike med državami in kulturnimi ozadji določila svoj starostni razpon, v katerega se po lastni presoji umešča mladino.«

4 DOSEDANJE RAZISKAVE O BRALNIH KLUBIH ZA MLADE

Splošne knjižnice so zavezane k širjenju bralne kulture, v ta namen kar v dveh tretjinah delujejo različne oblike bralnih skupin. Največja splošna knjižnica v Sloveniji, Mestna knjižnica Ljubljana, ima od leta 2015 20 bralnih skupin, nekatere od njih delujejo že več let (Grešak, 2016, str. 96). Med njimi žal ni bilo posebej omenjenega nobenega mladinskega bralnega kluba, smo pa našli več bralnih klubov za mlade v srednjih šolah, nekaterih splošnih knjižnicah ter drugih organizacijah. V zvezi z bralnim klubom za mladostnike v Srednji zdravstveni šoli v

Ljubljani je pisno nalogo za bibliotekarski izpit napisala Mohar (2018), kjer je raziskala dejavnost uspešnega bralnega kluba na njihovi šoli in vpliv, ki ga ima na dijake. O oblikovanju in vodenju mladinske bralne skupine na podlagi svoje raziskave in osebnih razgovorov s knjižničarji in učitelji piše tudi ameriška avtorica Dickerson (2004) v priročniku za voditelje mladinskih bralnih klubov, ki ima z vodenjem bralnih klubov za mlade tudi sama bogate izkušnje. Dickerson (2004) voditelje mladinskih bralnih klubov preko 15 korakov popelje skozi celoten proces ustanavljanja bralnega kluba; od izbire knjig do ustvarjanja vprašanj, postavljanja pravil, izpostavi tudi pomembnost hrane pri novačenju novih članov kluba in razmišlja o vlogi fantov v bralnih klubih.

Če smatramo, da Amerika pred nami nekoliko prednjači, je omenjeni priročnik lahko dobro navodilo za oblikovanje lastnega mladinskega bralnega kluba. V nadaljevanju se delno naslanjamo na ugotovitve obeh avtoric o tem, kako ustanoviti dober in uspešen bralni klub za mlade. S primerjavo obeh raziskav lahko tudi mimogrede ugotovimo, ali obstaja kakšna podobnost med obema državama.

5 OSNOVANJE MLADINSKEGA BRALNEGA KLUBA

Še preden moderator poišče udeležence je pomembno, da si postavi vizijo. Kajti pri bralnem klubu ne gre za poljubno prostočasno srečevanje, ampak je v ozadju vsega ves čas vizija – in prav moderator je tisti, ki na začetku začrta to pot (Oseban, 2021). Bistveni moderatorjevi vrlini sta človečnost in avtentičnost, predvsem pa mora znati pozorno poslušati in opazovati. Ni treba posebej poudarjati, da brez dobrega poznavanja samega sebe in samorefleksije ne gre, pomembno pa je tudi, da je moderator družbeno in literarno razgledan.

Jakšič (2022) opaza, da je v prvi fazi nastajanja skupine vloga voditelja zelo pomembna, saj postavi in skrbi za temelje, na katerih bo skupina kasneje gradila. Poskrbeti mora za to, da se bodo udeleženci dobro počutili. Voditeljevo delo na začetku je predvsem zagotovitev strukture (čas trajanja srečanja, knjiga, ki jo bodo brali, pogostost srečevanja, spoštljivost do udeležencev). V drugi fazi se udeleženci med seboj povežejo, zato je vzdušje na skupini bolj sproščeno.

5.1 VREDNOST RAZPRAVLJANJA Z NAJSTNIKI

Kakor poudari Dickerson (2004, str. 1), je pomembno, da se zavedamo velike vrednosti, ki jo ima razpravljanje o knjigah z najstniki, saj je to ena izmed priložnosti, ko lahko najstniki spontano izrazijo svoja čustva, strahove, hrepenenja, prepričanja. Vsaka pozitivna izkušnja druženja v skupini ima lahko velik vpliv na najstnikovo samozavest, posebej če gre za bolj osamljene najstnike. Razpravljanje o knjigah vodi tudi do sposobnosti kritične analize literature, ki jo urimo z vajo in ima dobre učinke na šolsko delo. Kritično mišljenje je povezano tudi z reševanjem problemov; to pa je eno izmed področij, ki ga pri najstnikih še posebej spodbujamo. Najstniki, ki berejo o življenju drugih, drugačnem od njihovega, so tudi bolj razumevajoči in sočutni.

Lahko minejo leta, preden najstniki začnejo brati karkoli drugega kot obvezno branje v šoli, še posebej če jih to knjižno gradivo ne pritegne. Podobno meni tudi Pennac (1996, str. 69), ki govori o branju kot največji pustolovščini, ki nam je na voljo. V šoli nas namreč učijo brati, a bi se morala privzgojiti tudi ljubezen do branja. Pennac (1996) predlaga, da bi učitelj namesto da od svojih učencev zahteva, naj berejo, z njimi delil svoje veselje do branja. Grosman (2006, str. 169) glede tega izpostavi branje za bralno značko, ki se ga šoli ne ocenjuje in se tako lahko izogne negativnim učinkom književnega pouka. Branje za značko lahko pomaga razviti trajno bralno zmožnost in ohraniti veselje do književnosti, za katerega strokovnjaki pravijo, da je vsem normalno razvitim otrokom prirojeno, le šola ga lahko zaduši.

Namen bralnega kluba v Srednji zdravstveni šoli v Ljubljani je spodbujanje mladih k branju in ljubezni do knjig, sodelovanje v bralnem klubu pa prispeva k boljšemu sodelovanju med mladimi in odpira teme, ki so za mlade zanimive in aktualne. Eden izmed ciljev bralnega kluba je tudi večja zavzetost dijakov za branje literature in pogostejše obiskovanje knjižnice (Mohar, 2018, str. 25).

5.2 KNJIŽNO GRADIVO

5.2.1 Zagotoviti knjižne izvode

Potrebno je zagotoviti dovolj knjižnih izvodov za vse udeležence bralnega kluba. Lahko jih pridobimo iz drugih knjižnic ali večje knjižnice naročijo več izvodov obravnavanega dela. Nekateri založniki in knjigarne morda ponudijo tudi količinski popust.

Tudi v Srednji zdravstveni šoli se po predhodnem dogovoru s knjižničarko dogovorijo za nakup več izvodov knjižnega gradiva, da jih je dovolj za vse, nato pa udeležence bralnega kluba spodbujajo, da jih čim prej preberejo (Mohar, 2018, str. 22).

5.2.2 Knjižna dela za obravnavo na mladinskih bralnih klubih

Sčasoma voditelji bralnih klubov že po prebrani knjigi vedo, ali bo primerna za razpravo. Dickerson (2004, str. 7) navaja, da naj bi bila dobro napisana, spretno povedana, liki dobro razviti in realistični. Situacije naj bi bile takšne, s katerimi se najstniki zlahka identificirajo in jih zanimajo. Nedokončani zaključki knjige nudijo dobro izhodišče za razpravo. Knjige, ki obravnavajo večne teme, pa so najboljši material za razpravo. Zato se dobri pogovori lahko razvijejo tudi takrat, ko so v bralnem klubu posamezniki, ki niso prebrali knjige. Dickerson (2004) opaza, da se veliko bralnih skupin pri branju omeji le na en tip literature, še posebej leposlovje, četudi so biografije in poezija ravno tako dober material za diskusijo. Nekatere skupine berejo le določen žanr, še posebej znanstveno fantastiko. Lahko berejo le nagrajena dela ali po seznamu popularnih del določene organizacije.

Na Srednji zdravstveni šoli so glede izbora literature mnenja, da naj mladi berejo tisto, kar jih zanima, predvsem pa, da so slišani in da lahko izrazijo svoje mnenje. Opažajo, da dijaki radi razpravljajo in berejo, sploh o temah, ki so zanje aktualna. Ugotovili so le, da jih moti obseg knjige, saj poleg šolskega dela težko najdejo čas za branje dodatne literature. Na bralnem klubu običajno berejo dve deli in ju med seboj primerjajo. Pripravljalci bralnega kluba menijo, da je dobro, če se bralni klubi navezujejo tudi na aktualno dogajanje in obletnice (Mohar, 2018).

5.2.3 Kako izbrati knjigo za obravnavo

Lahko uporabimo le knjige, ki smo jih prebrali ali pa si pri predstavitvi možnih predlogov za naslednje branje pomagamo s podatki z interneta ali kar s knjižne platnice, skupina pa se sama odloči, kaj brati naprej. Zavedati se moramo svojih predsodkov in spoštovati želje najstnikov, četudi to ne bo najbolj kvalitetno čtivo. Pri izboru knjig se mladi ravnaajo tudi po priporočilih prijateljev in sošolcev, ki postajajo za njih vse bolj pomembni. Pri izbiri knjige je treba paziti, da se ob branju kdo ne bo čutil osebno prizadet. Tudi nekateri starši lahko nasprotujejo izbiri knjige, če menijo, da bo imela slab vpliv na njihove otroke. Dickerson (2004, str. 13–15) še meni, da mladinska literatura vsebuje teme, ki so najstnikom znane in jih zanimajo, a nimajo veliko izkušenj z njimi. Diskusija jim pomaga pridobiti še kakšno novo informacijo, lahko izrazijo svoja občutja o kontroverznih temah in si oblikujejo mnenje na podlagi drugih stališč. S temi temami se mladi srečujejo že v medijih, preko prijateljev in celo v svojih osebnih življenjih. Če se skupina srečuje dlje časa, sčasoma vedno bolj zaupa voditelju in lahko prebere tudi knjige, ki jih predlaga on, a jih drugače ne bi prebrala. Priporoča se branje sodobne mladinske literature in ne klasikov, ki jih mladostniki berejo v šoli. Če namreč beremo knjige, o katerih niso v šoli še nič slišali, bo to v njih vzbudilo zaupanje, da to res delamo za zabavo in ne gre samo za trik.. Skupina lahko občasno bere tudi literaturo za odrasle, zanimivo pa bi bilo brati tudi otroške knjige, ki so jih udeleženci brali pred leti in se nato pogovarjati o morebitni spremenjeni interpretaciji.

V Srednji zdravstveni šoli v Ljubljani je izbor knjige v rokah profesorice slovenščine, naslove pa lahko predlagajo tudi drugi zaposleni in dijaki sami. Trudijo se, da bi bile knjige za dijake primerne in povezane z njihovo izobrazbo. Še posebej so pozorni na knjige, ki so bile nagrajene ali dobro ocenjene na spletnih straneh ter niso moralno sporne. Voditeljica bralnega kluba izbira med novimi, aktualnimi knjigami, tudi med knjigami po svojem okusu in je pozorna, da gre za kvalitetna besedila (Mohar, 2018, str. 22).

5.3 PROSTOR, ČAS IN OBLIKOVANJE BRALNE SKUPINE

5.3.1 Prostor srečanja mladinskega bralnega kluba

Mladi, ki radi veliko berejo, potrebujejo prostor za pogovor in druženje. Večina knjižnic ima prostore za prireditve in srečanja, ki jih lahko uporablja tudi bralni klub. Zaželeni so tudi zunanji prostori ali bližnji parki. Dickerson (2004, str. 3) predlaga, da se bralni klub lahko srečuje tudi v bližnji kavarni, kjer se zbirajo najstniki. Učitelji jih lahko organizirajo kar v praznih učilnicah ali še bolje v šolski knjižnici. Upoštevati je treba, da lahko razprava postane glasna, zato mora biti prostor srečevanja bralnega kluba nekje, kjer ne motimo drugih. Stoli in mize so edino, kar potrebujemo. Priporočljivo je, da udeleženci sedijo v krogu ali polkrogu. Na mize lahko odlagamo knjige, si spočijemo roke ali na njih ponudimo prigrizke, ki so v mladinskih bralnih klubih zelo zaželeni.

Tudi v Srednji zdravstveni šoli v Ljubljani bralni klub poteka v šolski knjižnici. Za čas srečanja bralnega kluba prostor malo preuredijo in združijo mize, okrog njih pa postavijo stole. Poskrbijo tudi za kak slan ali sladek prigrizek, v sredino mize pa postavijo knjige, ki jih obravnavajo. Pomembno se jim zdi, da se dijaki počutijo domače in sproščeno, kar ob prisotnosti profesorjev ni tako samoumevno. Dijaka v omenjeni raziskavi sta omenila, da jima je prisotnost profesorjev všeč in se nanjo sčasoma navadiš, intervjuvanec pa je v šali dodal, da so ravno piškoti in dobro vzdušje tisto, kar ga privabi na bralni klub (Mohar, 2018, str. 23).

5.3.2 Čas srečanj mladinskega bralnega kluba

Četudi mladinski bralni klub ne poteka v šoli, temveč v splošni knjižnici, je dobro imeti pri sebi šolski koledar, ko pripravljamo termine za srečanja. Pri načrtovanju terminov je treba biti prilagodljiv, saj bralni klubi tekmujejo z marsičim na videz pomembnejšim v najstnikovem življenju. Dickerson (2004, str. 4) ugotavlja, da večina voditeljev bralnih klubov poskuša najti termin, na katerem bodo vsaj trije udeleženci in s tem upajo, da bodo ti sčasoma s seboj pripeljali tudi prijatelje. Večina bralnih klubov poteka ob večerih, v šolah pa je najbolj priporočljiv čas takoj po pouku. Dickerson (2004) predlaga tudi termine po zaprtju knjižnic. V prid temu je, da ni nikogar več v knjižnici, ki bi ga motili. Tudi starši raje vidijo, če so njihovi najstniki v nekem varnem, nadzorovanem okolju.

V Srednji zdravstveni šoli so imeli bralni klub sprva organiziran le enkrat letno, kasneje pa že trikrat letno. Datumi so okvirno določeni ob začetku šolskega leta. Bralni klub poteka po pouku (Mohar, 2018).

5.3.3 Oblikovanje bralne skupine

Večina voditeljev bralnih klubov nima težav z omejevanjem velikosti bralne skupine. Dickerson (2004, str. 5) meni, da je pet udeležencev, ki lahko naslednjič s seboj pripeljejo prijatelje, že dovolj velika skupina. Če je skupina manjša, je tudi diskusija krajša. Dickerson (2004) meni, da je 14 ali 15 udeležencev zaželeno število udeležencev za uro dolgo diskusijo. Zaželeno je, da vsakdo pove, kar želi. Težje je k govoru spodbuditi bolj sramežljive udeležence, če je skupina večja. A realnost je po njenih izkušnjah pač taka, da je v mladinskih bralnih klubih tudi redne udeležence treba spodbujati k obiskovanju in poleg tega stalno vabiti nove.

Priporočljivo je, da udeleženci potrdijo svojo udeležbo, še posebej če gre za omejitve glede velikosti prostora srečevanja ali za nabavo prigrizkov. Še vedno bodo tisti, ki so se prijavili, lahko pozabili na srečanje ali ne bodo prišli, lahko pa pride še kdo, ki se ni prijavil. Voditelji lahko udeležencem dan poprej pošljejo tudi opomnik.

Dickerson (2004, str. 3) priporoča, naj voditelj bralne skupine morebitna pravila skupaj s skupino postavi na začetku, saj bodo bolj učinkovala, če jih bodo postavili udeleženci sami, še posebej če bodo to pravila o obnašanju (npr. Spoštuj druga mnenja. Poslušaj tistega, ki govori. Sprejmi spoštljivo nestrinjanje. Žalitve niso dovoljene. Ni pravih odgovorov. Pred srečanjem moraš prebrati knjigo). Dickerson (2004, str. 6) v mladinskem bralnem klubu ne zanemara pomembnosti prisotnosti hrane; najstniki namreč ob pospešenem razvoju v tem obdobju na splošno veliko pojedjo. Njen preprost in humoren recept je, da bodo mladostniki prišli, če jih bomo nahranili. Nekatera knjižna dela imajo tematiko, ki jo lahko prenesemo tudi na izbor prigrizkov.

Bralni klub v Srednji zdravstveni šoli je dobro obiskan. Povprečno ga obiskuje od 18 do 20 dijakov. Mohar (2018, str. 26) opaza, da je to število dovolj veliko, da se lahko razvija in koordinira pogovor o prebrani knjigi. Trajanje bralnega kluba je relativno kratko, sploh za veliko število dijakov, ki se ga udeležijo, a avtorica ugotavlja, da po 45 minutah tudi udeležencem popušča koncentracija, čeprav se razprava takrat šele dobro razvije. Meni, da je

zato težko presoditi, kdaj je trajanje predolgo in kdaj ne. Dijaki so vajeni na obseg šolske ure, zato bi bilo daljše trajanje za njih težje sprejemljivo.

5.4 OGLAŠEVANJE

Dickerson (2004, str. 5) predlaga, da se razdelijo knjižna kazala, letaki po šolah, knjigarnah, kavarnah, v knjižnicah ... Bralni klub se lahko oglašuje na lokalnem radiu, k udeležbi povabimo osebno na šolah, o bralnem klubu se lahko obvesti tudi starše, ki imajo na najstnika velik vpliv. Oglaševanje je lahko osredotočeno na knjigo ali skupino. V svoji raziskavi Dickerson (2004) ugotavlja, da je pri mladinskih bralnih klubih pomembnejša skupina kot knjiga, ki jo bodo brali. Eden izmed načinov, da pritegnemo skupino je, da udeležence povabimo, naj na prvo srečanje s seboj prinesejo svoje najljubše knjige, o katerih se nato pogovarjamo. V tem primeru je poudarek na družbenem vidiku programa – srečevanja drugih somišljenikov, ki radi berejo, delitev bralnih interesov ... Včasih učitelji dajo posebne ugodnosti tistim, ki obiskujejo bralni klub, kar ne zagotavlja dobrih diskusij in ima lahko negativen vpliv na celotno skupinsko dinamiko. A obstaja možnost, da bodo ti udeleženci spoznali, da je bralni klub zabaven in bodo v njem tudi ostali.

Tudi na Srednji zdravstveni šoli v Ljubljani pred samim terminom bralnega kluba v vitrini pred knjižnico izpostavijo knjige, ki jih bodo brali pa tudi druge knjige obravnavanih avtorjev. Na steno pred knjižnico prilepijo vabilo, profesorica slovenščine, ki je vodja bralnega kluba, pa vabilo po elektronski pošti pošlje tudi vsem profesorjem in ga izobesi v zbornici (Mohar, 2018, str. 23). Zelo pomembno je, da je povabilo na bralni klub osebno. Na njihovi šoli k bralnemu klubu vabi vsakega, ki po bralnem zanimanju izstopa, profesorica slovenščine. Ugodnosti so lepe ocene, četudi od prvega letnika dalje poudarjajo vrednost branja, da je to že samo po sebi nagrada (Mohar, 2018, str. 26).

5.5 VODENJE DISKUSIJE

5.5.1 Uvodno srečanje bralne skupine

Dickerson (2004, str. 12–13) za prva srečanja skupine predlaga naslednje načine: lahko udeležence prosimo, naj s seboj prinesejo kak spominek s potovanja, ki ga pokažejo, ko se predstavijo. Tudi najljubši predmeti lahko izvirno predstavijo udeleženca. Eden izmed načinov je tudi, da poleg svojega imena povedo še svoj najljubši lik iz knjige ali lik, s katerim se najlažje poistovetijo. Lahko prosimo udeležence, da povedo, kje najraje berejo. Lahko tudi povedo, če jim je bila prebrana knjiga všeč ali ne, če so jo hitro prebrali ali ne ali če bi jo priporočili. Eden izmed omenjenih načinov je tudi, da skupini ponudimo skodelico bonbonov, ki ga dobijo, če povedo kakšno dejstvo o knjigi. A to so le načini za prebitje ledu in naj ne bi nikoli trajali predolgo, da ne zmanjka časa za diskusijo ter da se lahko izbere knjiga in termin za naslednje srečanje.

Pomembno je, da pri diskusiji poznamo imena udeležencev bralnega kluba. Tudi bralni klub lahko dobi svoje ime, najbolj priporočljivo je, da ga poimenuje kar skupina sama in ga tako vzame za svojega.

5.5.2 Oblikovanje vprašanj za diskusijo

Dobra vprašanja vodijo do dobrih razprav. Bila naj bi odprtega tipa (na njih ne moreš odgovoriti z eno besedo), so špekulativna (bralca vabijo, da si predstavlja možne scenarije oziroma kaj se bo zgodilo naprej), vabijo k interpretaciji ali evalvaciji (zakaj se liki obnašajo kot se; kako učinkovita so njihova dejanja; kako učinkovit je avtor v pripovedovanju zgodbe), izvabijo mnenja in vodijo najstnike, da knjižno delo primerjajo s svojim življenjem. Tudi vprašanja, na katera je mogoč odgovor da ali ne, so uporabna, če voditelj nadaljuje z nadaljnjim povpraševanjem. Dickerson (2004, str. 8–9) opozarja, naj se izogibamo vprašanjem, ki preveč spominjajo na obnavljanje dejstev in na pouk; spraševanje po dejstvih je bolj priporočljivo za začetek diskusije (Vam je bila knjiga všeč? Opišimo dogajanje.). Nekatera knjižna dela so boljša za tvorjenje dobrih vprašanj kot druga. Če nimamo takšne knjige, Dickerson priporoča vprašanja, ki se tičejo preferenc in stila kot na primer:

- Kateri je tvoj najljubši lik?

- So liki realistični? Dobro oblikovani?
- Zakaj je avtor izbral tak naslov? Kakšen naslov bi izbral ti?
- Je v knjigi preveč ali premalo opisov?
- Kakšno je sporočilo?
- Kako pomemben je kraj in čas dogajanja? Bi se zgodba lahko dogajala tudi drugje?
- Se kateri od likov spremeni?
- Kakšna se vam zdi naslovnica?
- Je v knjigi kakšen del, zaradi katerega vam je poskočilo srce? Ali se orosilo oko? Vas je kaj nasmejalo?
- Je konec zadovoljujoč? Kako bi ga napisali vi?
-

Ni priporočljivo obravnavati knjige, ki voditelju ni všeč, ker bi to lahko vplivalo na diskusijo. Vendar pa lahko s tem ponazorimo, da ni nič narobe, če nam knjiga ni všeč in s tem opogumimo tiste, ki si tega ne upajo izraziti. Diskusija lahko postane posebej živahna, če si udeleženci skupine nasprotujejo v mnenjih. Takrat moramo biti pazljivi, da ne preidemo na preveč osebno raven.

Na Srednji zdravstveni šoli v Ljubljani udeleženci pred bralnim klubom dobijo listke s citati ali pa listke s temami. Preberejo knjigo in vse o avtorju. Namenoma ne dobijo dodatnih nalog, da lahko neobremenjeno uživajo v branju knjige. Vso gradivo pripravi voditeljica v sodelovanju s knjižničarko. V sodelovanju s profesorico za likovno umetnost dijaki predhodno izdelajo plakate na določeno temo. Voditeljica se na bralni klub pripravi tako, da si ob prebiranju knjige izpiše citate in pripravi vprašanja oziroma teme za pogovor (Mohar, 2018. str. 24).

5.5.3 Vodenje diskusije

V diskusiji na bralnem klubu je v središču vedno knjiga. Če se zgodi, da pogovor popolnoma uide izpod kontrole, je treba udeleženca vljudno opomniti, da se vrnemo k temi srečanja. Včasih pride prav, ko diskusija uide izpod nadzora, saj mladi lahko pričnejo spontano govoriti o temah, o katerih drugače ne bi in ki jih skrbijo, obremenjujejo. Pomembno je namreč, da potrdimo vsako mnenje, ki ga z nami delijo udeleženci. Pri tem lahko uporabimo različne pripombe kot npr. »zanimivo stališče« ali »dober vpogled«. Če kdo ne sodeluje, ga lahko povprašamo, če se

strinja z določenim mnenjem. Lahko bomo dobili odgovor z ja ali ne, ali pa razširjen odgovor, če bo udeleženec to želel (Dickerson, 2004, str.10).

Naloga voditelja srečanja je, da vzpostavi varno in udobno okolje, kjer so vsa mnenja slišana in cenjena. Vodja skupine naj tudi ne bi nikoli smel oceniti nekega mnenja kot pravilnega ali napačnega, kar je tudi ena najboljših lastnosti takšnih skupin. Po drugi strani postane vznemirljivo, ko pride do soočanja mnenj in diskusija postane strastna. V tem primeru je dobro argumentirati vsako stališče, preden se premaknemo na naslednje vprašanje. Pogosto se udeleženci lahko vračajo nazaj na vprašanja, ki jih še niso razrešili (Dickerson, 2004, str. 11).

Dickerson (2004, str. 12) priporoča, da je dobro imeti vprašanja pripravljena vnaprej, če razprava zaide s poti. Predlaga, da knjigo preberemo dvakrat in nato oblikujemo vprašanja. Pri prvem branju nam bo na misel prišlo nekaj osnovnih vprašanj. Pri drugem branju pa jih bolj aktivno oblikujemo. Priporočljivo je z branjem končati vsaj nekaj dni pred srečanjem, da lahko ideje nekoliko dozori. Zelo verjetno se bodo dodatna vprašanja oblikovala, ko bomo prebrali še dodatne informacije o avtorju, dogajalnem prostoru, času. Eden izmed uspešnih načinov za začetek diskusije je, da pripravljena vprašanja razdelimo na začetku srečanja. Pogosto se nato najde kdo, ki sam začne z diskusijo; mogoče niti ne z vprašanjem, ki je na seznamu, zato je potrebna spontanost. Če se diskusija ne prične spontano, lahko prosimo skupino, da še enkrat prebere vprašanja in preveri, če je kaj, s čimer bi lahko začeli. Če nihče ne spregovori, začnemo s svojim prvim vprašanjem. Slediti moramo skupini, naj pogovor vodi ona in se vračati k vprašanju z drugega vidika. Redko bomo predelali vsa vprašanja in pogosto bomo prišli do novih med samo diskusijo. Gre torej za zelo dinamičen proces. Slediti moramo interesu skupine in jo nežno usmerjati nazaj, če odtava predaleč, le da nismo sužnji svojih vprašanj. Voditelj bralnega kluba je vodja, ne diktator.

V Srednji zdravstveni šoli v Ljubljani se pri poteku bralnega kluba ne ozirajo na nobene vzorce, bralna ura poteka skozi voden dialog, ki je običajno podprt z izbranimi citati iz knjige. Dialog vsebuje tako interpretacijo besedila kot doživljanje bralcev. Citati imajo sporočilno vrednost, ki jo dijaki lahko povežejo s svojimi življenjskimi izkušnjami (Mohar, 2018, str. 26).

5.6 PRIVABITI FANTE

Tako kot v bralnih skupinah za odrasle tudi v najstniških skupinah prevladujejo pripadnice ženskega spola. Ženske naj bi bile bolj nagnjene h gradnji omrežja prijateljev in sodelovanje v skupinah naj bi bilo za njih naravno. Moški so bolj tekmovalni že po naravi in bodo verjetno težje sprejemali različnost stališč (Saal, 1995).

Če imamo skupino s fanti, sestavimo vprašanja, ki se tičejo konkretnih tem. Fantje raje govorijo o tem, katera poglavja ali liki so jim bila všeč ali se primerjajo z liki kot pa analizirajo motive ali govorijo o filozofskih vprašanjih. Morda niso bili vzgojeni tako, da bi izražali svoja čustva in so zato manj navdušeni glede komentiranja čustvenih vidikov knjige, so pa bolj nagnjeni k akciji. Fantje imajo tudi manj moških vzorov, ki bi brali. Večina njihovih učiteljev in knjižničarjev je ženskega spola. Na splošno naj bi fantje brali manj kot dekleta in imajo drugačne bralne interese. Redkeje naj bi si izbirali knjige z ženskimi protagonistami, kot pa dekleta, ki so pripravljena brati o obojih. Fante pa lahko k bralnemu klubu privlačijo fantazija, znanstvena fantastika: Tolkien, Pullman, Harry Potter. Razlogi, da fantje ne obiskujejo bralnih klubov, so lahko preprosto tudi biološki: jezikovne zmožnosti pri fantih se razvijajo kasneje in z branjem imajo več težav. Premagati morajo tudi več predsodkov, kar se tiče bralnih klubov, ki naj bi bili za dekleta in »piflarje« (Dickerson, 2004, str. 17–18).

5.7 POVEZOVANJE BRALNEGA KLUBA

Komunikacijo v skupini in povezovanje lahko ohranjamo tudi izven srečanj bralnega kluba in tako ohranjamo medsebojne odnose.

- priprava »poročila« srečanja (zapisek pogovora z glavnimi temami, najbolj zanimivi uvidi) in deljenje z udeleženci na družbenih omrežjih (promocija bralne skupine, razprav, ideje za branje),
 - organizacija druženja skupine v živo (obisk literarnega večera, ogled filma, organizacija ekskurzije ...),
 - mail, skupina na Facebooku, druga družbena omrežja, blog, lahko tudi pošta,
 - ustvarjanje seznama prebranih knjig na skupini,
 - zgibanke z bralnimi priporočili skupine (med poletjem, prazniki) (Plestenjak, 2022).

Podobna navodila za ustanovitev bralnega kluba predlaga tudi Ameriško združenje knjižnic (American Library Association, 2022), ki doda še točko o sodelovanju s skupnostjo, ki je tudi pomemben vidik bralnega kluba. Če poznamo potrebe lokalne skupnosti in se primerno odzovemo nanje, je to lahko najboljša popotnica za uspešno in dolgoročno sodelovanje.

6 SPLETNI BRALNI KLUBI IN NOVI TRENDI BRALNEGA DRUŽENJA

Internet nam je lahko v pomoč pri iskanju informacij o avtorju, drugih podatkih o knjigi in pri iskanju dobrih knjig za razpravljanje. Obstajajo tudi internetne bralne skupine, kjer najstniki lahko izražajo svoje mnenje o določeni knjigi. Te strani imajo običajno določen čas za diskusijo v živo. Uporabniki se lahko odzovejo tudi na pretekle objave. Običajno vodja objavi uvodno vprašanje za začetek diskusije, uporabniki pa lahko objavijo kakršnokoli misel o knjigi. Najuspešnejši internetni bralni klubi so tisti, kjer se udeleženci lahko odzivajo tudi drug na drugega. Dickerson (2004, str. 20) meni, da internetni bralni klub težje ohranja interes udeležencev, saj manjkajo konkretni odnosi in skupinska dinamika, ki nastane ob interakciji skupine. Potekajo lahko tudi tako, da moderator na začetku meseca predstavi knjigo, ki jo člani skupine preberejo in o njej ves mesec razpravljajo, moderator pa spodbuja pogovor s podvprašanji in dodatnimi objavami (npr. s knjigo povezanimi intervjuji, informacijami o avtorju ali knjigi, s tematiko povezanimi novicami ...). Prednost take bralne skupine je, da je hitro zasnovana, vendar jo je treba primerno negovati in redno vzpodbujati konstruktivno razpravo. Prednost je tudi v tem, da druženje ni terminsko ali prostorsko določeno. Zapisane objave ostanejo vidne vsem ter se ohranijo in lahko živijo tudi potem, ko je pogovor o določeni knjigi že končan, poleg tega pa lahko izkoristimo interaktivnost medija (Oseban, 2020).

Zadnje čase se pojavljajo tudi medgeneracijski bralni klubi, na katerih sodelujejo udeleženci različnih starosti in generacij in »Silent book clubs«, tihi bralni klubi oziroma »Silent Reading parties«, tihe bralne zabave. Gre za trend, ki prihaja iz Kanade in se je pred kratkim začel širiti tudi po Evropi. Člani takšnega kluba se srečujejo po kavarnah, v knjižnicah in knjigarnah, pri čemer je pomembno, da imajo možnost vsaj delne zasebnosti in tišje glasbe v prostoru ali pa jo v dogovoru z lastnikom lokala za čas srečanja izklopijo. Možnosti srečanja so lahko tudi nekje na prostem. Na tihem bralnem žuru vsakdo predstavi svojo knjigo, ki jo trenutno bere. Lahko gre tudi za zvočno knjigo, ki jo udeleženec posluša s slušalkami. Predstavitveni del traja eno uro, nato se udeleženci posvetijo tihemu branju ali poslušanju svoje zvočne knjige. Ta del

zapolni še preostali del dvournega srečanja. Malo pred koncem se z zvončkom bralni del prekine, s čimer se srečanje uradno konča. Izkušnje kažejo, da udeleženci še radi malo posedijo in bodisi berejo dalje ali pa se zapletejo v pogovor o prebranem. Lahko pa se predstavitevni del tudi izpusti in srečanje traja le eno uro. Ta metoda je primerna za bolj introvertirane bralce, ki se sicer radi malo podružijo, vendar jim zadošča v družbi drugih samo brati, ne pa o prebranem tudi razpravljati. Kadar jo uporabimo v namene promocije branja in bralnega kluba, izberemo prostor, da je akcija dobro vidna in takoj prepoznavna. Tovrstni način srečevanja lahko uporabimo tudi za popestritev rednih srečanj, za spontana srečanja ali odprte bralne skupine (Oseban, 2020).

7 RAZISKAVA

7.1 CILJI RAZISKAVE

Cilj raziskave je ugotoviti, kakšna je dobra praksa pri mladinskih bralnih klubih v Sloveniji, da bi ugotovili, kako najbolje osnovati naš lasten bralni klub v Knjižnici Miklova hiša Ribnica.

7.2 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA IN HIPOTEZE

Zastavili smo si naslednja raziskovalna vprašanja:

1. Kako so mladinski bralni klubi obiskani?
2. Kako si voditelji izbirajo knjižna dela za obravnavo na mladinskih bralnih klubih?
3. Kako izbrano knjižno delo na srečanju obravnavajo?
4. Katere so najbolj pomembne značilnosti mladinskih bralnih klubov?

Pri načrtovanju naloge smo na podlagi teoretičnega dela naloge in rezultatov anketnega vprašalnika oblikovali naslednje hipoteze:

1. Predvidevamo, da mladinski bralni klubi niso zelo obiskani; prevladujejo majhne skupine, povprečno 5 udeležencev.
2. Predvidevamo, da knjižno gradivo za obravnavo voditelji določijo sami.
3. Predvidevamo, da pred srečanjem izbrano delo voditelj in udeleženci preberejo in se nato o njem pogovarjajo.

4. Predvidevamo, da sta najpomembnejši lastnosti bralnih klubov za mlade predvsem sproščeno in spodbudno vzdušje.

7.3 METODA RAZISKOVANJA

Uporabili smo metodo anketnega vprašalnika, osnovanega na podlagi strokovne literature, ki smo ga po elektronski pošti poslali naključno izbranim voditeljem mladinskih bralnih klubov v šolah in knjižnicah ter drugih ustanovah. Dodatne kandidate za izpolnjevanje vprašalnika smo pridobili tudi po izobraževanju na spletnem seminarju začetne stopnje za voditelje bralnih klubov na njihovem forumu. Prejeli smo deset izpolnjenih vprašalnikov, štiri smo zaradi neustreznosti raziskovalnega vzorca zavrnili. V pisni nalogi smo pri pregledu mladinskih bralnih klubov upoštevali okvirno starostno skupino bralca med 12 in 18 let. Tako je sodelovalo šest voditeljev mladinskih bralnih klubov: trije iz srednjih šol (Gimnazija Šentvid, Srednja ekonomska šola Ljubljana, Gimnazija Celje) in trije iz splošnih knjižnic (Knjižnica Logatec, Narodna in študijska knjižnica Trst, Knjižnica Črnomelj). V Trstu je voditeljica vodila dva mladinska bralna kluba, enega za zadnjo triado OŠ in enega za srednješolce, v Črnomlju pa kar tri, dva od njih ne potekata več (razen prvih dveh vprašanj v vprašalniku se odgovori nanašajo na obstoječi bralni klub). Tako smo v celoti analizirali podatke sedmih bralnih klubov, od katerih se trije ne zbirajo več.

Anketa je imela 13 vprašanj; 6 vprašanj je bilo odprtega tipa, 7 zaprtega, kjer je bilo pri večini vprašanj možno več odgovorov, dodana je bila tudi možnost drugo. Pri enem vprašanju so udeleženci morali označiti stopnjo pomembnosti pojava (sploh ni pomembno, ni pomembno, niti je pomembno niti ni pomembno, pomembno, zelo pomembno). Tudi pri tem vprašanju je bila možnost za odgovor drugo.

8 REZULTATI

Rezultate smo predstavili opisno ali slikovno po vprašanjih, kakor si sledijo v anketnem vprašalniku. Četrto in peto vprašanje smo zaradi podobnosti teme združili.

8.1 IME BRALNIH KLUBOV

Pri prvem vprašanju anketnega vprašalnika so voditelji mladinskih bralnih klubov morali odgovoriti na vprašanje, kako se/se je bralni klub imenuje/imenoval in komu je (bil) namenjen.

Polovica obravnavanih bralnih klubov je imelo posebno ime (*Beremo na kvadrat, Sm figo, čitaj knjigo, Ni nam dolgčas, beremo!, Srečanja s knjižničarko, Petkova bralna čajanka*), ostali so dobili ime kar po šoli, katere del so (*Bralni klub Ekonomske šole Ljubljana, GCC-bralni klub*), eden pa nima posebnega imena.

Na drugi del vprašanja, ki je spraševal, komu je bil bralni klub namenjen, niso odgovorili vsi sodelujoči pri anketnem vprašalniku. Bralni klubi na srednjih šolah so bili namenjeni dijakom teh šol, enega odgovora nismo prejeli, vendar predvidevamo, da so udeleženci srednješolskega bralnega kluba tudi izključno dijaki, ki to srednjo šolo obiskujejo. Odgovor splošne knjižnice Logatec je bil zelo splošen (*za mladino*), v splošni knjižnici v Trstu pa je bralni klub potekal v dveh terminih, eden za zadnjo triado osnovne šole in eden za srednješolce. V Knjižnici Črnomelj je voditeljica opisala tri bralne klube: dva ne obstajata več (namenjena sta bila zadnji triadi osnovne šole in šolarjem od sedmega do dvanajstega leta), eden pa deluje od oktobra 2022 (učenci od sedmega do dvanajstega leta).

8.2 OBSTAJANJE BRALNIH KLUBOV

Pri drugem vprašanju so udeleženci odgovarjali, kako dolgo je bralni klub obstajal.

Povprečno bralni klub za mladostnike obstaja 5 let, pri čemer smo upoštevali zaključene sezone. V večini splošnih knjižnic ne potekajo več, po dveh ali treh sezonah se je klub zaključil, razen v Knjižnici Črnomelj, kjer je bralni klub ustanovljen na novo in poteka prvo leto. Prejšnja dva kluba sta potekala 5 in 11 let. V vseh srednješolskih bralnih klubih srečanja še potekajo, tri in dve leti, rekorder pa je Gimnazija Celje – Center, kjer klub pod sedanjo voditeljico poteka že od leta 2008, obstajal pa je že pred tem, le pod drugim vodstvom.

8. 3 KRAJ IN ČAS SREČANJ

Pri tretjem vprašanju so udeleženci morali odgovoriti, kje se je njihov bralni klub srečeval in kdaj.

Večina bralnih klubov poteka v prostorih srednjih šol ali knjižnic, katerih del so. V splošnih knjižnicah so to pravilna soba ali oddelek za mlade bralce.

Srednješolski bralni klubi imajo srečanja v četrtek ali petek po pouku. V splošnih knjižnicah so bralni klubi potekali ravno tako v zgodnjih popoldanskih urah, ko se je zaključil pouk (dan ni omenjen) oziroma ob petkih popoldan.

Dva odgovora sta bila necelovita. Voditelja sta odgovorila le, kje so srečanja potekala in da ima bralni klub 6 srečanj na leto.

8.4 TRAJANJE IN POGOSTOST SREČANJ

Četrto in peto vprašanje sta od voditeljev bralnih klubov želela izvedeti, kako dolgo srečanja potekajo in kako pogosto se udeleženci dobivajo.

Preglednica 1: Trajanje posameznega srečanja bralnega kluba.

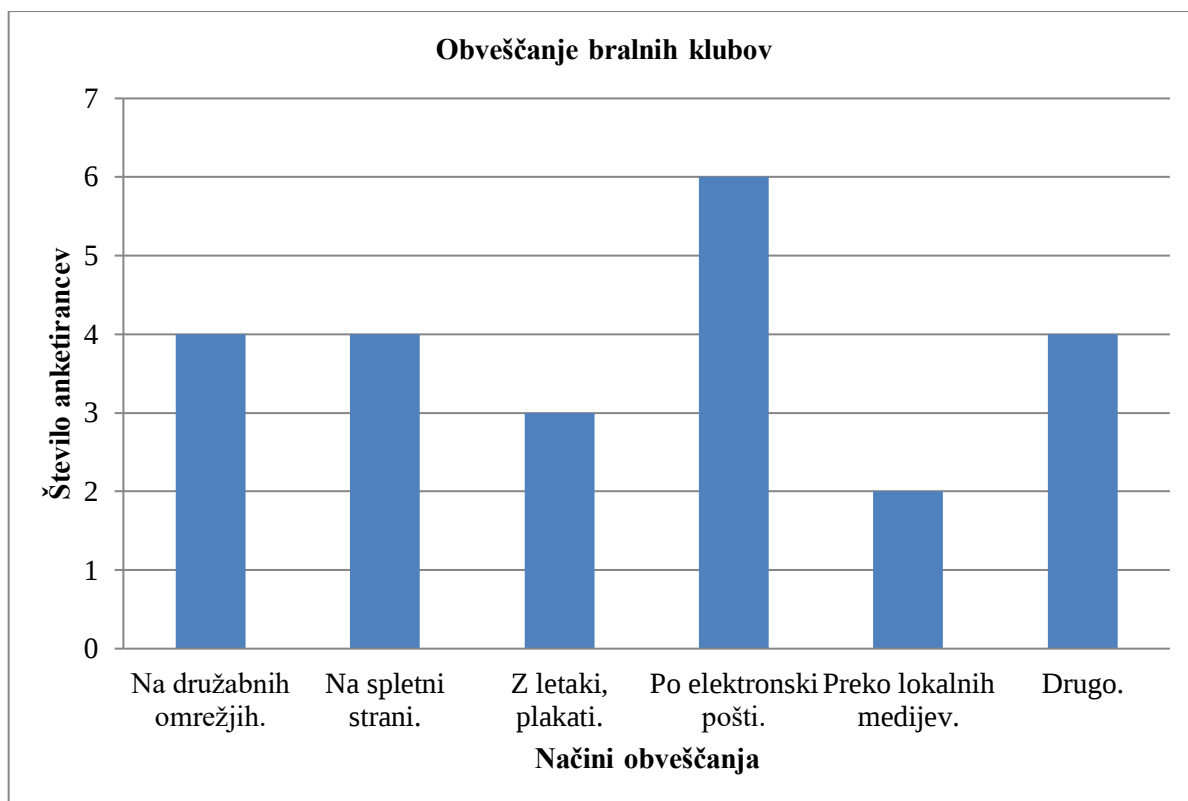
Bralni klub	Šentvid	Logatec	Ekonomska	GCC	Trst	Črnomelj
Trajanje srečanja (min)	45–90	90	45	45–60	60	45

Povprečno trajanje srečanja bralnega kluba je 60 min, kar je okvirno določeno. Trajanje posameznega bralnega kluba je seveda zelo prilagodljivo, večina si določi okvir ene šolske ure.

Večina bralnih klubov se dobiva enkrat na mesec, eden enkrat na dva meseca in eden enkrat na mesec in pol.

8.5 OGLAŠEVANJE

Šesto vprašanje je anketirance spraševalo, kako in kje oglašujejo svoj bralni klub in udeležence obveščajo o srečanjih.

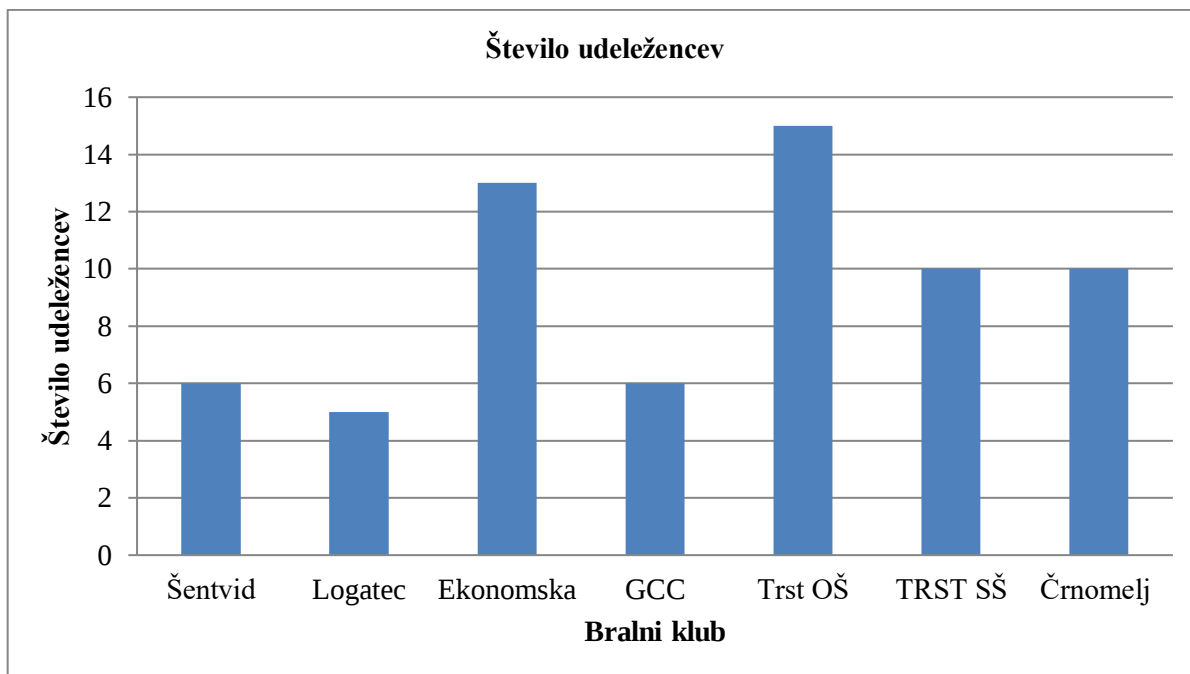
Slika 1: Oglaševanje bralnega kluba in obveščanje o srečanjih.

Večina voditeljev bralnih klubov srečanja oglašuje in se o njih dogovarja preko elektronske pošte (6) in na družabnih omrežjih (4). Ravno tako se veliko poslužujejo spletne strani (4), letakov in plakatov (3), lokalnih medijev malo manj (2). Nekaj voditeljev bralnih klubov je omenilo tudi druge načine oglaševanja (4) kot npr.:

- *Sodelovanje z OŠ*
- *Osebno povabilo*
- *Na šoli imamo ponudbo vseh obšolskih dejavnosti zbrano na enem mestu in vsi dijaki se lahko po lastnih željah in interesih vključijo, kamor želijo. Bralni klub (in bralno značko) dijakom predstavim tudi pri urah KIZ-a v septembru. Obvestilo in povabilo pa objavim tudi v kanalu Knjižnica v Teamsih.*
- *ustno – po priporočilu profesorja ali učitelja*

8.6 UDELEŽENCI

Sedmo vprašanje se je glasilo, kdo hodi na bralne klube in kakšno je običajno število udeležencev bralnega kluba.

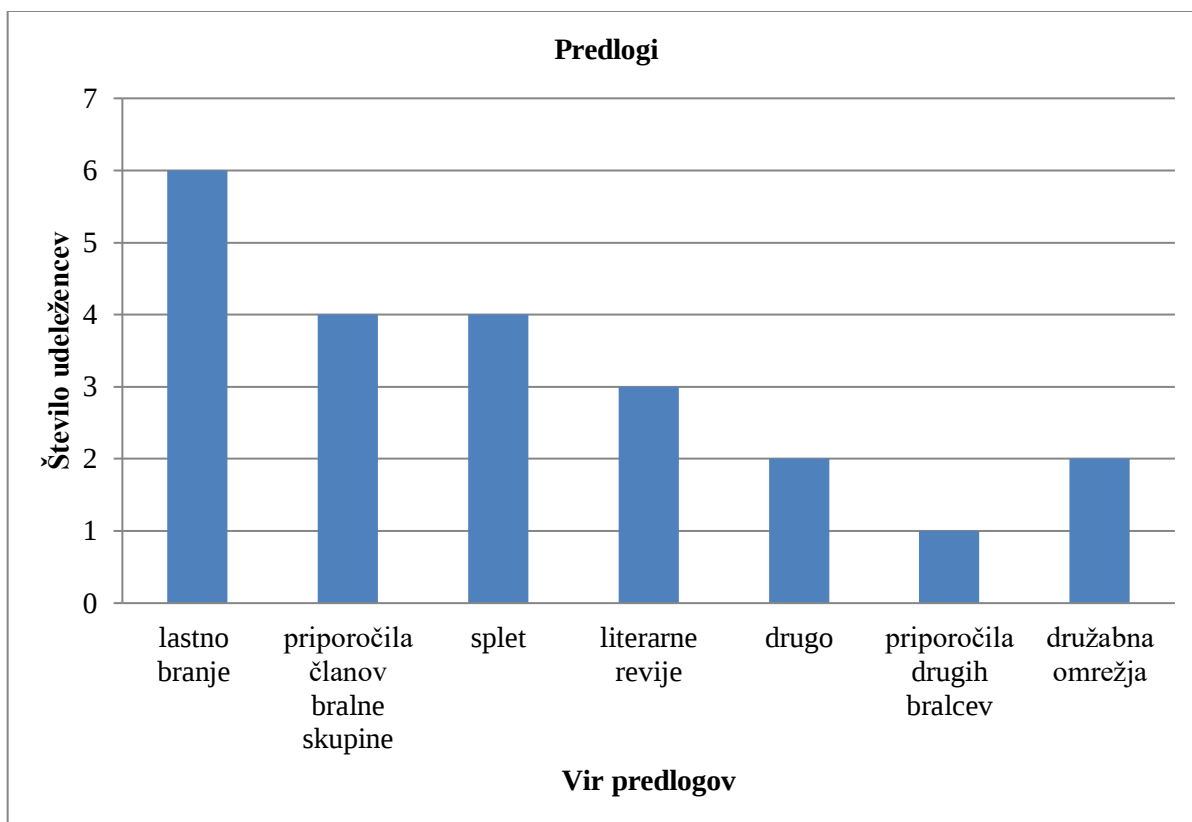
Slika 2: Običajno število udeležencev bralnega kluba.

Večina bralnih klubov ima redne udeležence, le en bralni klub je imel tudi občasne.

Povprečno število obiskovalcev bralnega kluba je 9. Upoštevali smo najvišje število udeležencev, ki so ga navedli voditelji bralnih klubov.

8.7 PREDLOGI ZA IZBOR KNJIŽNEGA GRADIVA

Osmo vprašanje je spraševalo, kje udeleženci dobijo predloge za izbor literarnih del za obravnavo na bralnih klubih.

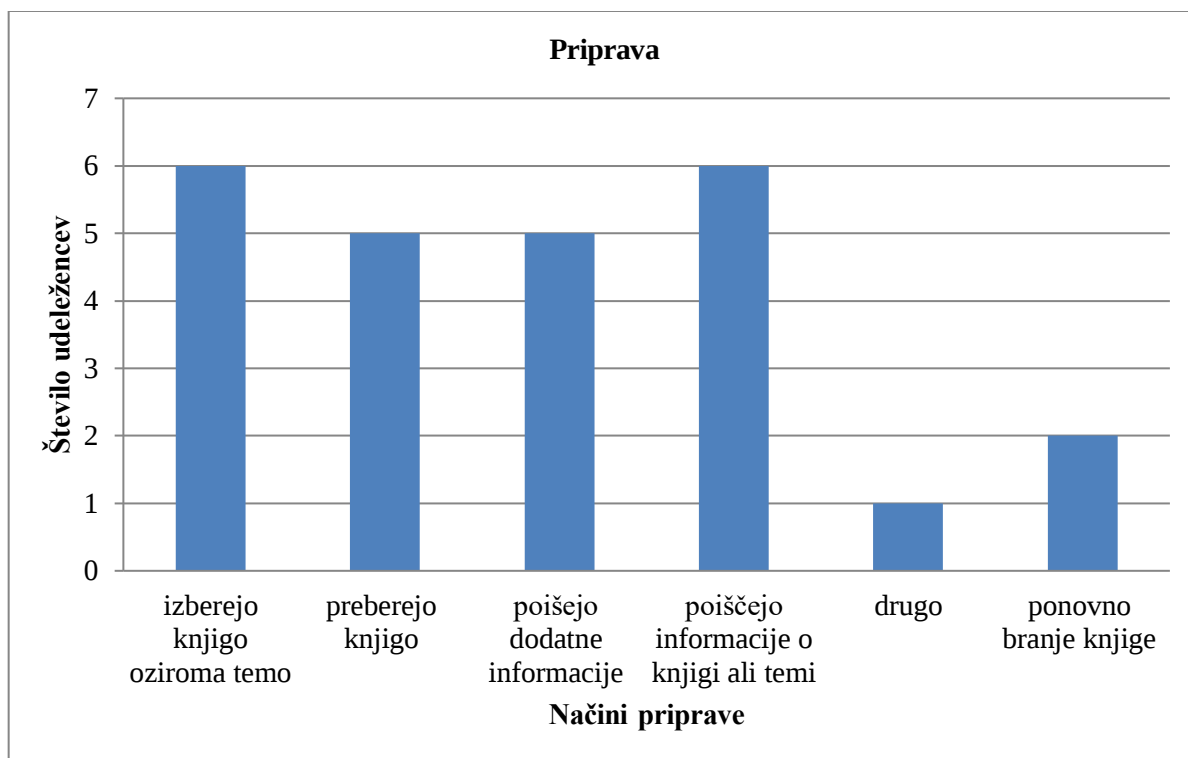

Slika 3: Vir predlogov za izbor literarnih del na bralnem klubu.

Vsi udeleženci anketnega vprašalnika si knjižno gradivo za obravnavo na bralnih klubih najdejo z lastnim branjem, štirje tudi po priporočilih članov bralne skupine in na spletu, nekoliko manj, trije udeleženci, knjigo za obravnavo najdejo v literarnih revijah, dva na družabnih omrežjih, eden po priporočilu drugih bralcev, dva pa sta navedla tudi možnost drugo (*gradivo so predlagali strokovnjaki, ki so sodelovali; priporočilni seznam pionirske knjižnice in bralne značke*).

8.8 PRIPRAVA NA SREČANJE

Deveto vprašanje je udeležence spraševalo, kako se pripravijo na srečanje bralnega kluba.

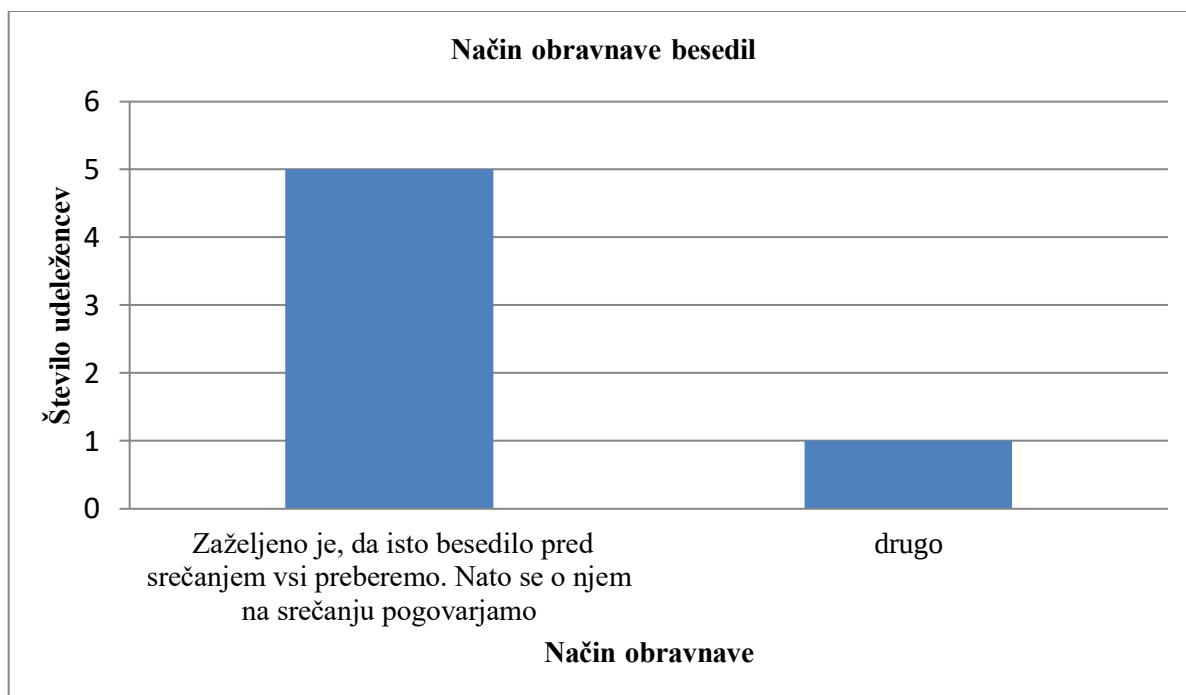

Slika 4: Priprava na srečanje bralnega kluba.

Vsi voditelji bralnih klubov se na srečanje pripravijo tako, da si izberejo knjigo oziroma temo. Pet jih knjigo tudi prebere in poišče dodatne informacije (o avtorju, drugih delih avtorja, drugih podobnih delih ...), vsi si poiščejo tudi dodatne informacije o knjigi ali temi, le dva si izbrano knjigo še enkrat prebereta in si izpisujeta pomembne misli in vprašanja. En udeleženec vprašalnika pa je izbral možnost drugo: *včasih se namenoma o knjigi/avtorju ne informiram preveč, temveč gremo bolj na analizo bralnih doživetij. Občasno pripravim tudi seznam/kupček knjig na podobno tematiko.*

8.9 NAČIN OBRAVNAVE KNJIŽNIH DEL

Deseto vprašanje je spraševalo, kako se na srečanju mladinskega bralnega kluba literarna besedila obravnavajo.

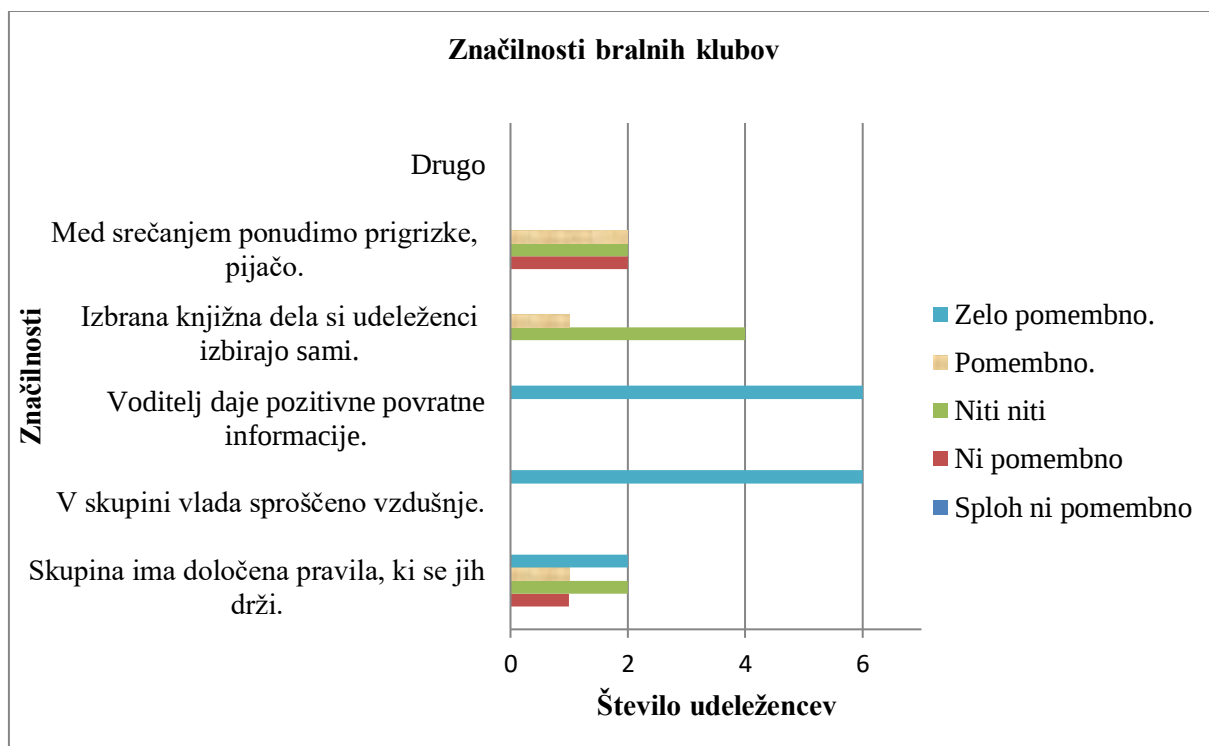

Slika 5: Način obravnave besedil na knjižnem klubu.

Pet voditeljev besedilo na bralnem klubu obravnava tako, da ga vsi preberejo in se nato na srečanju o njem pogovarjajo. En voditelj bralnega kluba pa je izbral možnost drugo: *Izberem krajše besedilo in temo, ga preberem, potem besedilo razdelim na toliko odlomkov, kolikor je obiskovalcev srečanja. Vsak glasno prebere svoj odlomek. Potem se o pogovarjamo o izbrani temi in o prebranem besedilo. Na koncu tudi vedno ustvarjamo, kar je otrokom zelo zanimivo.*

8.10 ZNAČILNOSTI DOBREGA MLADINSKEGA BRALNEGA KLUBA

Enajsto vprašanje je odgovarjalo na vprašanje, kakšne so značilnosti dobrih mladinskih bralnih klubov.

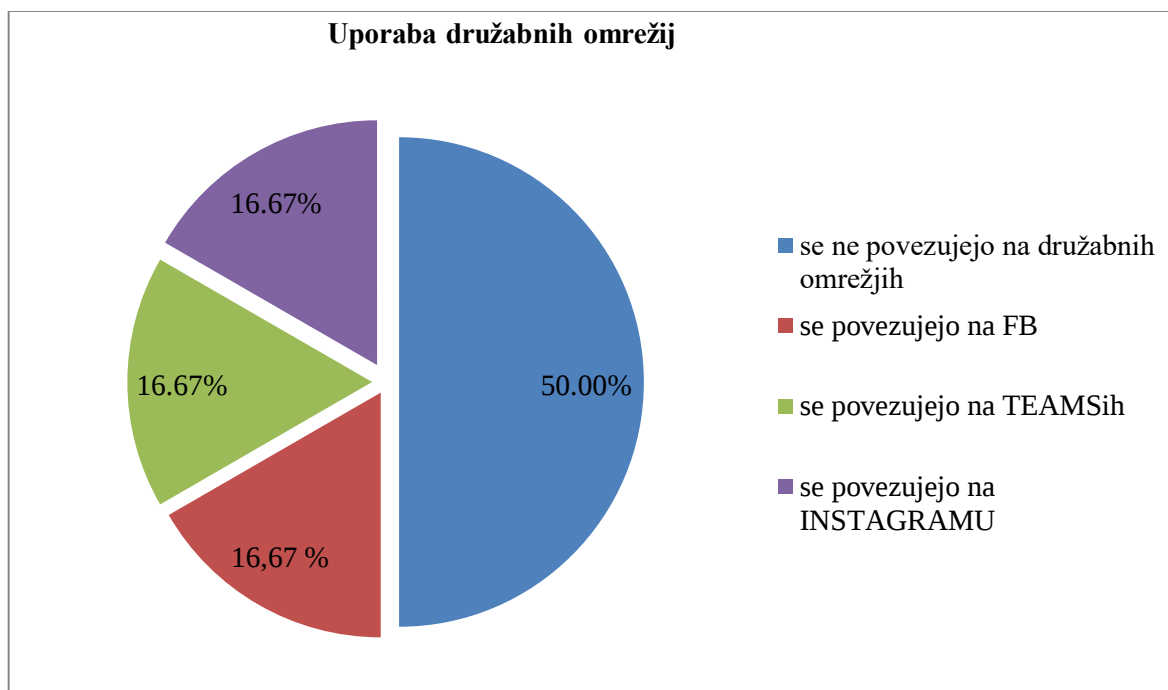

Slika 6: Značilnosti dobrih mladinskih bralnih klubov.

Vsi sodelujoči pri anketnem vprašalniku so kot zelo pomembno označili sproščeno vzdušje v skupini in dajanje pozitivnih povratnih informacij na bralne izkušnje udeležencev bralnega kluba. En voditelj bralnega kluba je pod možnost drugo izpostavil še aktivno poslušanje mnenj drugih, spoštovanje različnih pogledov, argumentiranje in kritično razmišljanje. Dva udeleženca sta kot zelo pomembno označila tudi, da ima skupina skupna pravila, ki se jih drži, enemu se je to zdelo pomembno, dvema niti pomembno niti nepomembno, enemu pa to ni bilo pomembno. Dvema anketirancema se je zdelo pomembno, da med srečanjem ponudimo prigrizke in pijačo, medtem ko se dvema to niti ni zdelo pomembno, niti nepomembno, dvema pa ni bilo pomembno. Enemu udeležencu se zdi pomembno, da si izbrana knjižna dela udeleženci izbirajo sami, štirim niti ni pomembno, niti je pomembno, en voditelj bralnega kluba pa ni odgovoril.

8.11 POVEZOVANJE UDELEŽENCEV NA DRUŽABNIH OMREŽJIH

Dvanajsto vprašanje je poizvedovalo, ali se udeleženci bralnega kluba povezujejo (si priporočajo knjige, komentirajo knjižna dela, se obveščajo o terminih srečanj ...) tudi na družabnih omrežjih in če se, na katerih.

Slika 7: Povezovanje udeležencev mladinskih bralnih klubov na družabnih omrežjih.

Polovica voditeljev bralnih klubov se na družabnih omrežjih izven srečanj ne povezujejo. FB in Instagram sta uporabljali dve splošni knjižnici, ena srednja šola pa kanal na Teamsih.

8.12 OBRAVNAVANA KNJIŽNA DELA

Zadnje vprašanje pa je voditelje spraševalo, če so si sprejem kakšnega knjižnega dela še posebej zapomnili ter katera dela so bila najboljše sprejeta in katera najmanj.

Nekaj voditeljev bralnih klubov je odgovarjalo s konkretnimi primeri knjižnih del kot npr.:

- *Mogoče je bila zelo dobro sprejeta Marina od Carlosa Ruiz Zafóna.*
- *Najbolj se spominjam naslednjih del: Peters: Luna; Swindells: Zadeti, Phillips: Made in Vietnam.*
- *Dijake je zelo navdušilo delo Tesnoba do roba (F. Backmana).*

Drugi so odgovarjali bolj na splošno:

- *Vsako književno delo, ki smo ga obravnavali, je bilo zanimivo, saj smo s tem odpirali bolj teme same in jih aktualizirali. Vsak udeleženec je imel možnost izraziti mnenje in povedati svoje stališče.*

- *Najboljše so bila sprejeta žanrska dela, npr. detektivke. Manj priljubljeni so bili problemski romani. V anketi konec leta je več otrok navedlo, da bi lahko zbrali boljša dela.*

Voditelj enega bralnega kluba ni izpostavil nobenega konkretnega dela.

9 RAZPRAVA

Na podlagi anketnega vprašalnika smo raziskovali, kakšna je dobra praksa pri mladinskih bralnih klubih po Sloveniji; kako se voditelji bralnih skupin na srečanje pripravijo in kako to poteka. Zanimalo nas je tudi, kako se o srečanju obveščajo in če so aktivni tudi na družabnih omrežjih, kdo in v kakšnem številu sodeluje in katere so značilnosti dobrih mladinskih bralnih klubov. Naše zastavljene hipoteze lahko potrdimo ali delno potrdimo, ključne informacije pa bomo uporabili pri oblikovanju lastnega bralnega kluba v Knjižnici Miklova hiša Ribnica, ki jih predstavljamo v zaključku. S pomočjo anketnega vprašalnika med voditelji mladinskih bralnih klubov v srednjih šolah in mladinskih knjižnicah smo pridobili podatke, na podlagi katerih smo ugotovili, da so mladinski bralni klubi bolj obiskani, kot smo predvidevali in se med mladostniki pojavlja zanimanje za njih. Povprečno število udeležencev med bralnimi klubi v naši raziskavi je devet. Pravzaprav se je velikost dobre polovice bralnih skupin v raziskavi približala optimalnemu številu udeležencev, kot ga predlaga Dickerson (2004, str.5) in sicer 14 do 15 najstnikov, pri nekaj bralnih klubih pa se število giblje od pet do šest udeležencev. Zato lahko prvo hipotezo: **»Predvidevamo, da mladinski bralni klubi niso zelo obiskani; prevladujejo majhne skupine, povprečno 5 udeležencev«** ovržemo.

Mladinski bralni klubi povprečno obstajajo pet let. Nekateri imajo tudi posebno ime, drugi pa nosijo kar ime šole, katere del so. Večina jih poteka v prostorih srednjih šol ali knjižnic, katerih del so. V splošnih knjižnicah so to pravična soba ali oddelek za mlade bralce. Vsi bralni klubi se seveda prilagajajo pouku in imajo srečanja v četrtek ali petek v popoldanskih urah. Srečanje traja okvirno 45 min, a se lahko tudi podaljša.

Da je za dober obisk bralnega kluba potrebna »dobra reklama«, sta ugotovili že Dickerson (2004) in Mohar (2018). Tudi v naši raziskavi se voditelji bralnih klubov poslužujejo predvsem oglaševanja po elektronski pošti, na družabnih omrežjih, spletni strani, nekaj voditeljev pa je pod drugo izpostavilo tudi druge načine oglaševanja bralnega kluba predvsem osebno povabilo.

Knjižno gradivo za obravnavo na srečanjih voditelji določijo sami preko lastnega branja, nekaj se jih pri tem obrne tudi na priporočila članov bralne skupine in na splet. Drugo hipotezo: **»Predvidevamo, da knjižno gradivo za obravnavo voditelji določijo sami«** lahko potrdimo.

Vsi voditelji bralnih klubov se na srečanje pripravijo tako, da si izberejo knjigo oziroma temo in si poiščejo dodatne informacije o knjigi ali temi. Le dva si knjigo prebereta ponovno in si izpisujeta pomembne misli in vprašanja, kot predlaga Dickerson (2004), lahko pa se vprašanja oblikujejo tudi med branjem drugih informacij o avtorju in knjigi.

Večina voditeljev besedilo na bralnem klubu obravnava tako, da besedilo vsi preberejo in se nato na srečanju o njem pogovarjajo, en voditelj pa je pod možnost drugo zapisal, da izbere krajše besedilo in ga razdeli na toliko odlomkov, kolikor je obiskovalcev srečanja, ki jih nato berejo na srečanju in se o njih pogovarjajo. Tretjo hipotezo: **»Predvidevamo, da pred srečanjem izbrano delo voditelj in udeleženci preberejo in se nato o njem pogovarjajo«** lahko potrdimo. Prebrati knjižno delo pred srečanjem bralne skupine je osnovni pogoj, drugače se o njem težje pogovarjamo, razen če gre za krajša besedila, ki se jih lahko prebere na licu mesta.

Kakor v zvezi z bralnimi klubi pravi Jakšič (2022), dobri odnosi naraščajo vzporedno z dobrim počutjem s samim sabo. Vsi sodelujoči pri anketnem vprašalniku so tako kot zelo pomembno označili sproščeno vzdušje v skupini in dajanje pozitivnih povratnih informacij na bralne izkušnje udeležencev bralnega kluba, kar je po mnenju Dickerson (2004) naloga voditelja srečanja, torej da vzpostavi varno in udobno okolje, kjer so vsa mnenja slišana in cenjena. Podobno meni tudi Mohar (2018), da je pomembno, da se dijaki na bralnem klubu počutijo domače in bolj sproščeno. Tudi četrto hipotezo: **»Predvidevamo, da sta najpomembnejši lastnosti bralnih klubov za mlade predvsem sproščeno in spodbudno vzdušje«** lahko potrdimo.

Na spletu se povezuje le polovica obravnavanih bralnih klubov; od tega dve splošni knjižnici in ena srednja šola. Ob obilici šolskih in obšolskih dejavnosti je težje ostati v stiku z udeleženci bralnega kluba in ravno to je morda razlog, da se predvsem splošni knjižnici poslužujeta družabnih omrežij.

10 ZAKLJUČEK

Z našo raziskavo med voditelji mladinskih bralnih klubov po srednjih šolah in splošnih knjižnicah po Sloveniji smo ugotovili, kako osnovati mladinski bralni klub, se na srečanja pripraviti in jih uspešno voditi. Ugotovitve smo uporabili pri snovanju mladinskega bralnega kluba v Knjižnici Miklova hiša Ribnica. Vzorec raziskave je bil majhen, zato rezultatov ne moremo prenesti na celotno populacijo.

Priporočamo, da najprej določimo osnovni okvir za izvedbo bralnega kluba; srečanja bi lahko potekala v prostorih knjižnice, v Miklovi dvorani, ker v knjižnici nimamo posebnega prostora za mlade, ki bi bil primeren za srečanja. Srečevali bi se verjetno ob četrtkih ali petkih v poznih popoldanskih urah, a bi se morali uskladiti tudi s termini morebitnih udeležencev na uvodnem srečanju. Sčasoma bi bralnemu klubu lahko dali tudi posebno ime, kar bi bilo v domeni udeležencev. Priporočamo, da bi se pri knjižnem izboru voditelji posluževali priporočil mladih in zajemali med različnimi žanri literature. Če bralci ne bi imeli lastnih želja, bi voditelj pripravil seznam knjig za obravnavo in njihov kratek opis, med katerimi bi se udeleženci odločali ali izžrebali ali bi brali izmenjaje; enkrat po priporočilu udeležencev in enkrat po moderatorjevem priporočilu. Ker gre za splošno knjižnico, ki ni stalno v stiku z mladimi bralci, kot so šolske knjižnice, bi morali veliko volje vložiti tudi v oglaševanje bralnega kluba. Tako bi uporabili sredstva javnega obveščanja (radio, lokalno televizijo, časopise), družabna omrežja, na katerih je vpisana knjižnica (Facebook, Instagram), spletno stran, kasneje pa bi lahko udeležence ob njihovi privolitvi o srečanjih bralnega kluba obveščali tudi preko elektronske pošte, SMS-sporočil, Vibra, skupin na Facebooku ... Za vablјiv videz bi se lahko izdelali tudi plakati in letaki, knjižna kazala z enotno grafično temo, ki bi si jo izbrali za bralni klub. Da bi ostali v stiku z udeleženci in bi bralni klub obstajal dalj časa, bi morali na družbenih omrežjih biti stalno aktivni. Za dodatno motivacijo za obisk bralnega kluba bi se lahko s šolo domenili tudi za kakšne posebne ugodnosti npr. da so udeleženci dan po srečanju bralnega kluba oproščeni spraševanja, da lahko kakšno knjigo, ki bi se obravnavala v skupini, povedo tudi za bralno značko itd.

Za srečanje naj se stole ali sedalne vreče postavi v krog, da se vsi udeleženci vidijo med seboj, pripravi naj se prigrizek, morda tudi pijača. Za dobro diskusijo se je treba tudi dobro pripraviti, zato priporočamo, da vsi preberemo obravnavano delo, moderator vsaj dvakrat, da med branjem

lahko pripravi dobra vprašanja, ki naj ne obnavljajo suhoparnih faktografskih dejstev, temveč se navezujejo na doživljanja udeležencev. Priporoča se uvodno vprašanje »Kako se je knjiga brala?« ali kaj podobnega. V središču diskusije ostaja obravnavana knjiga, v pogovoru pa naj se moderator prilagaja smeri, ki jo določajo udeleženci. Vsako mnenje naj sprejme z odobravanjem in spodbuja različnost v doživljanju udeležencev. Pri mladinskih bralnih klubih lahko pri mlajših najstnikih pridejo v poštev tudi različne ustvarjalne dejavnosti po branju, lahko jih spodbudimo k pisanju dnevnika branja ali zasebnega dnevnika, starejše najstnike pa lahko že sam pogovor v bralnem klubu spodbudi k literarnemu ustvarjanju.

Prav zaradi pomanjkanja ustreznega prostora za mlade v knjižnici in njihovega dobrega poznavanja družbenih omrežij vsaj na začetku priporočamo osnovanje spletnega bralnega kluba za mlade na FB skupini ali na Instagramu knjižnice, ker se je v živo zaradi oddaljenosti od lokacije knjižnice težje redno srečevati, pa tudi da se razblini marsikatera začetna zadrega. Na takšnem bralnem klubu bi se na začetku meseca določilo knjižno delo, ki bi ga ves mesec brali in vmes na družbenem omrežju razpravljali. Moderator bi moral vseskozi spodbujati pogovor s podvprašanji in dodatnimi objavami o knjigi ali avtorju. Branje izbrane knjige bi se zaključilo tudi s srečanjem v živo, kjer bi lahko stekla diskusija, saj je pogovor o knjigi v otroštvu in puberteti zelo blagodejen, omogoča kvalitetno interakcijo z vrstniki, z medsebojnimi stiki se otroci oblikujejo kot osebnosti, hkrati pa se naučijo pravil komunikacije (natančno izražanje, argumentiranje). Spletni bralni klub je dobra izbira tudi zato, ker se pogovoru na njem lahko vsakdo pridruži takrat, ko ima čas. Zapisane objave ostanejo aktivne dlje časa, možna pa je tudi uporaba interaktivnosti medija.

V nadaljevanju bi lahko opravili tudi raziskavo med udeleženci mladinskih bralnih klubov, jih povprašali o mnenju obstoječega načina dela in o morebitnih spremembah ter nato skušali obstoječe predloge aktualizirati. Med dobrimi mladimi bralci bi lahko opravili raziskavo o tem, kaj radi berejo v prostem času, katere življenjske teme jih zanimajo, da bi lahko našli primerno knjižno gradivo za obravnavo.

11 NAVEDENI VIRI IN LITERATURA

- American Library Association. (23. 6. 2022). *Book discussion groups: starting a book discussion group*. <https://libguides.ala.org/bookdiscussiongroups/startguide>
- Čobec, A. (gostitelj) in Veler, A. (gostja). (17. 9. 2019). Ali mladi res ne berejo? [Epizoda podkasta]. V *Jezikovni pogovori*. Radio Slovenija, program Ars. <https://ars.rtvsl.si/podkast/jezikovni-pogovori/47471518/174638400>
- Dickerson, C. B. (2004). *Teen book discussion groups @ the library*. Neal-Schuman.
- Dragoš, B. (15. 4. 2023). Vznemirljivo vprašanje: Mladi bralci, kje ste? *Delo*. <https://www.delo.si/mnenja/pisma-bralcev/vznemirljivo-vprasanje-mladi-bralci-kje-ste/>
- Grešak, K. (2016). *Delovanje bralnih skupin v Mestni knjižnici Ljubljana* [Diplomsko delo]. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta. https://www.slov.si/dipl/gresak_ksenja.pdf
- Grosman, M. (2004). *Zagovor branja*. Sophia.
- Grosman, M. (2006). *Razsežnosti branja: za boljšo bralno pismenost*. Karantanija.
- IFLA smernice za knjižnične storitve za otroke, stare med 0 in 18 let. (2018). Zveza bibliotekarskih društev Slovenije. https://www.knjiznice.si/wp-content/uploads/2020/01/IFLA-smernice-za_otroke.pdf
- Jakšič, K. (29. 9. 2022). *Delavnica september 2022* [Neobjavljena predstavitev PPT]. Izobraževanje »Organizacija in vodenje bralnih skupin«, Učni center MKL, Ljubljana.
- Jamnik, T. (2017). »Brati pomeni početi podvige.« (Tone Pavček). (Spletni) bralni klubi: prispevek na 5. literarnem torku, 24. Oktober 2017. *Knjižnica*, 61(4), 35–46.
- Jamnik, T. (21. 7. 2020). *O motivaciji za branje v današnjih časih*. <https://www.samozalozba.si/o-motivaciji-za-branje-v-danasnjih-casih/>
- Kavčič, P. (2017). Intervju z Manco Košir: Dobre knjige nas berejo. *Knjižnica*, 61(4), 9–21. Knjižnica Miklova hiša. (b. d.). *O knjižnici*. <https://miklovahisa.si/o-knjiznici/>
- Kobe, M. (1987). *Pogledi na mladinsko književnost*. Mladinska knjiga.
- Kropp, P. (2000). *Vzgajanje bralca: naj vaš otrok postane bralec za vse življenje*. Učila.
- Kulturno-umetniško društvo Pólice Dubove. (27. 2. 2023a). *Bralni klub je varen prostor, namenjen sproščenim izmenjavam bralskih doživetij*. Facebook. <https://www.facebook.com/KUDPoliceDubove/photos/a.234980083289143/6037179569735803/>

- Kulturno-umetniško društvo Pólice Dubove. (28. 2. 2023b). *Pogovor o prebranem ni le neločljivi del kulture branja, temveč njena krona*. Facebook.
https://www.facebook.com/forced_account_switch?next=https%3A%2F%2Fm.facebook.com%2FKUDPoliceDubove%2Fphotos%2Fa.234980083289143%2F6040855052701588%2F&_rdr
- Mohar, T. (2018). *Bralni klubi in srednješolci: primer bralnega kluba Srednje zdravstvene šole v Ljubljani* [Pisna naloga za bibliotekarski izpit]. Srednja zdravstvena šola Ljubljana.
<https://www.dlib.si/results/?query=%27contributor=Mohar%2C+Tereza%27&pageSize=25>
- Newman, N. (2017). *Vzgajanje strastnih bralcev: 5 preprostih korakov do uspeha v šoli in v življenju*. Hiša knjig, Založba KMŠ.
- Oseban, A. J. (2. 10. 2020). *Ustvarjalni načini bralnega druženja in novi trendi*.
<https://www.samozalozba.si/ustvarjalni-nacini-bralnega-druzenja-in-novi-trendi/>
- Oseban, A. J. (28. 2. 2021). *Je to sploh pravi bralni klub?* <https://www.samozalozba.si/je-to-sploh-pravi-bralni-klub/>
- Otto, A. (15. 9. 2009). The evolution of American book clubs: a timeline. *Minnpost*.
<https://www.minnpost.com/books/2009/09/evolution-american-book-clubs-timeline/>
- Pennac, D. (1996). *Čudežno popotovanje: knjiga o branju*. Julija Pergar.
- Plestenjak, Š. (29. 9. 2022). *Organizacija in vodenje bralnih skupin* [Neobjavljena predstavitev PPT]. Izobraževanje »Organizacija in vodenje bralnih skupin«, Učni center MKL, Ljubljana.
- Saal, R. (1995). *The New York Public Library guide to reading groups*. Crown.
- Saksida, I. (1991). Nekaj vprašanj iz teorije mladinske književnosti. *Otrok in knjiga*. 18(32), 5–33.
- Uršič, S. (1999). Čitalnice – posebnost slovenske zgodovine. Nastanek, mreža in programi čitalnic v obdobju 1860–1900 ter njihov pomen za izobraževanje odraslih. *Andragoška spoznanja*, 5(3), 95–107.
- Vesenjak, A. (15. 8. 2017). Urednica Alenka Veler: Mlade bralce moramo jemati skrajno resno. *STA misli*. <https://misli.sta.si/2418061/urednica-alenka-veler-mlade-bralce-moramo-jemati-skrajno-resno>

PRILOGA 1: Anketni vprašalnik za voditelje bralnih skupin

Sem Nežka Klavžar, bibliotekarka Knjižnice Miklova hiša Ribnica, in za temo pisne naloge za bibliotekarski izpit sem si izbrala temo mladinskih bralnih klubov – njihov pregled in načrtovanje. Kot voditelja bralnega kluba vas prosim za sodelovanje, ki bo dragocena pomoč pri nastanku pisne naloge, obenem pa tudi pomoč pri načrtovanju lastnega mladinskega bralnega kluba v knjižnici, kjer sem zaposlena. Rezultati bodo objavljeni v nalogi. (Pri zaprtih vprašanjih je možno več odgovorov.)

1. Napišite ime bralnega kluba, ki ga vodite/ste ga vodili. Komu je namenjen?
2. Koliko časa vaš bralni klub že obstaja/je obstajal?
3. Kdaj in kje potekajo/so potekala srečanja vaše skupine?
4. Kako dolgo trajajo?
5. Kako pogosto se dobivate?
6. Kako in kje oglašujete svoj bralni klub in udeležence obveščate o srečanjih?
 - a) Na družabnih omrežjih.
 - b) Na spletni strani.
 - c) Z letaki, plakati.
 - d) Po elektronski pošti.
 - e) Preko lokalnih medijev.
 - f) Drugo, kaj: _____
7. Kdo hodi na bralno skupino?
 - a) Redni udeleženci
 - b) Redni in občasni udeleženci
 - c) Občasni udeleženciObičajno število udeležencev skupine je: _____

8. Kje dobite predloge za izbor literarnih del?

- a) Lastno branje
- b) Priporočila članov bralne skupine
- c) Priporočila drugih bralcev
- d) Splet
- e) Literarne revije
- f) Družabna omrežja
- g) Drugo, kaj: _____

9. Kako se pripravite na srečanje?

- a) Izberem knjigo oziroma temo.
- b) Preberem knjigo.
- c) Izbrano knjigo še enkrat preberem in si izpisujem pomembne misli in vprašanja.
- d) Poiščem dodatne informacije (o avtorju, drugih delih avtorja, drugih podobnih delih)
- e) Poiščem informacije o knjigi ali temi.
- f) Drugo, kaj: _____

10. Na kakšen način obravnavate literarne besedila?

- a) Zaželeno je, da isto besedilo pred srečanjem vsi preberemo. Nato se o njem na srečanju pogovarjamo.
- b) Na srečanju vsi preberemo eno ali več krajših besedil na podobno temo in se ob njih o njej pogovarjamo.
- c) Pred srečanjem je izbrana tema, zaželeno je, da s seznama vsak prebere eno ali več besedil. Na srečanju se pogovarjamo o skupni temi.
- d) Na srečanju voditelj predstavi nekaj besedil, v nadaljevanju srečanja o njih poteka pogovor. Člani vnaprej ne berejo, lahko po srečanju.
- e) Drugo, kaj: _____

11. Katere so po vaših izkušnjah značilnosti dobrih mladinskih klubov? Označite s križcem, kako pomembna je za vas določena lastnost.

	Sploh ni pomembno	Ni pomembno	Niti niti	Pomembno	Zelo pomembno
Skupina ima določena pravila, ki se jih drži (npr. med srečanjem ne klepetamo, ne uporabljamo telefona ...).					
V skupini vlada sproščeno vzdušje.					
Voditelj daje pozitivne povratne informacije na bralne izkušnje udeležencev.					
Izbrana knjižna dela si udeleženci izbirajo sami.					
Med srečanjem ponudimo prigrizke, pijačo.					
Drugo:					

12. Ali se z udeleženci bralnega kluba povezujete (si priporočate knjige, komentirate knjižna dela, se obveščate o terminih srečanj ...) tudi na družabnih omrežjih?

- a) da
- b) ne

Če ja, na katerih: _____

13. Ste si sprejem kakega dela še posebej zapomnili? Katera dela so bila najbolj sprejeta in katera najmanj?

Hvala za sodelovanje.